

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

Orgaan der Vereeniging

OOST EN WEST.

Abonnementsprijs per jaar.

Vrij aan huis of franco per post
 binnenland bij vooruitbetaling . f 2.00
 Voor Oost-Indië en het Buitenl. » 3.00
 Afzonderlijke nummers . . . » 0.10
 Men abonneert zich voor minstens zes maanden
 ingaande op den dag der eerste toezending f1.-

Prijs der advertentiën.

Per regel / 0.10
 Bij plaatsing van 300 regels . - 0.09
 » » » 1000 » . - 0.08
 » » » 3000 » . - 0.07

Mededeelingen of Ingezonden Stukken moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie”, en gezonden aan den Voorzitter, G. E. V. L. VAN ZUYLEN, 7a Heeregracht of aan den Secretaris, M. A. VAN HEEKEREN, 91 Loosduinscheweg, beiden Den Haag.

Voor de Administratie, ook wat betreft Abonnement en Verandering van woonplaats, wende men zich tot den Heer W. VAN DER ZIJL, 109 Laan Copes v. Cattenb. Voor Advertentiën tot de Uitgevers-Maatschappij „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG” Haagpoort 4, Den Haag.

Dit nummer bestaat uit Twee Bladen.

Het hoofddoel der Vereeniging is:
 Het verspreiden van populaire kennis omtrent onze Indië onder gansch het volk en het bevorderen der welvaart in die gewesten, om zoodoende en ook door het verleen en liefde te kweken tusschen Nederland hier en ginds.

Het lidmaatschap bedraagt f 1.50 tot f 5.— 's Jaars, (voor het buitenland minstens f 2.50). Zij die f 5 of meer contribueeren of een gift in één's schenken van f 100, zijn donateur(ice).

De ondergeteekende
 wonende te _____ wenscht
 donateur-ice te worden der Vereeniging „Oost
 en West” tegen een jaarlijksche contributie van
 f _____ den _____ 190
 Handteekening:
 Straat of gracht: _____

Inhoud van dit nummer.

Correctie. — Suriname. Een landbouwerdiedbank? — Mededeelingen. — Oost-Ind. Berichten. — West-Ind. Berichten. — Oost-Indische Fröbelscholen. — Ingezonden. — Van Vreemde Koloniën. — Voornaamste Inhoud van Ned. Tijdschriften voor Oost en West-Indië. — Mail. — Feuilleton.

CORRECTIE.

In het stuk „De Zondebok B.B.” als ons ter plaatsing werd aangeboden door den heer P. F. Abell en voorkomt in ons nummer van 18 Juni, zijn, tot onzen grooten spijt, een paar ernstige drukfouten ingeslopen, welke wij ons haasten te verbeteren.

In de 2e kolom, bovenaan, staat:
 „Maar men moet haast onmenselijk veel volhardingsvermogen bezitten, om niet ten slotte berustend te zwijgen op een onverantwoordelijk: er is geen geld!”

Fout is het woord „onverantwoordelijk”; dit moet zijn: „overvloedig.”

In de 3e kolom, slot der 7e alinea werd afgedrukt: „Deze actie is altijd beter, dan het afwachten der gelegenheid tot in den treure handelen.”

In het manuscript staat: „Deze actie is altijd beter, dan het tot in den treure afwachten der gelegenheid tot handelen.”

FEUILLETON.

Takitories.

V.

De muskieten plagen ons niet erg. Dat is ook in 't begin van den regentijd het slimst. Dan is 't verblif onder die lage boomen wel eens een ware kwelling. Zijn wij nu een heel eind naar achteren gekomen, de directeur wil ons nog een nieuwen aanleg toonen. Daar zien wij nog overal de stompjes der gevelds boomen. Onder 't oog van een opzichter, den blankofficier, den scrijvan, zeggen de negers, zijn koelies bezig met graafwerk. Met zijn langen stok in de hand loopt die jonge man den ganschen morgen en middag rond en kan de koelies niet uit het oog verliezen. Anders men alicht. Maar er hangt natuurlijk veel af van de regeling van 't werk. Ik hoorde er ten minste, ook niet door hollandsche jongelieden, over klagen. Veel hangt af van den directeur. En zeker niet het minst van het benul des opzichters. Bij de groote loostrens, die de plantage van voren naar achteren doorsnijdt en waarop al de andere loozingen uitkomen, treffen wij de korjaal aan, die ons zal terugvoeren. De dames zijn niet zoo ver door gekomen en wachten ons verder op in het dichte lommer. Wij zetten ons op de kleine bankjes in 't midden; de directeur nestelt zich in de smalle, spits toeloopeende ruimte des voorstevens en de koelie, die parelt en 't voortreffelijk doet, zit achter ons. Zoo glijden wij zacht door dit woud van vruchtboomen, die hun licht groen loover, hun vruchten, rood of geel naar gelang van den aard des booms, vóór den pluk in legio voorhanden. Hoe heldere water van het kanaal doen aspiegelen. Hoe schoon is het hier! 't Moge u teleurstellen, als wij voor 't eerst op een plantage komt, daar den grootsten eenvoud aan te treffen — in 't nederige Suriname legt men geen prachtige tuinen aan, bouwt geen lustpaleizen, speelt men zich van alle weelde en comfort, behelpt men zich — hier 'n deze rijke tuinen ontvangen wij levendiger indruk-

SURINAME.

Eene landbouwerdiedbank?

Suriname heeft op oeconomisch gebied een benarden tijd achter zich. Daaronder is niet te verstaan, dat de zorgen voorbij zijn, op zijn zachtst genomen, komen de naweeën nog, die een crisis, als werd doorgemaakt, onvermijdelijk na zich sleept. Er zijn echter teekenen van beterschap, welke beterschap, in niet geringe mate, ondersteund zal worden door de heuglijke tijding van de aanneming der tramplannen, door de Tweede Kamer. Een sprong in het duister, zooals enkele leden meenden, maar dan bedoelden zij toch zeker in werkelijken en niet in overdrachtelijken zin; een sprong (in dark Surinam), die het beter is gisteren gedaan te hebben, dan heden nog te moeten doen.

Thans zou het een voorrecht zijn, het oordeel te vernemen van mannen, bekwaamer op oconomisch terrein dan onze kleine maatschappij hier er vermoedelijk telt, om, voor het vervolg althans, eenige aanwijzing te hebben, hoe het best de klippen te ontzeilen, waarop het Surinaamsche scheepje aan den grond zou kunnen loopen.

Raadzaam komt het ons in ieder geval voor, opgedane ondervindingen en heerschende denkbeelden in breeder kring bekend te maken, ten einde belangstelling van bevoegde zijde te mogen ondervinden.

Voor een groot deel is het ontstaan van den crisis te wijten aan de laatste ongunstige jaren voor de cacao-cultuur, tengevolge van vroeger onbekende plantenziekten. Kleine rendementen, gewone of verhoogde onkosten, geen of weinig reserve, en ziedaar de budgetten van vele ondernemingen in de war.

Voor de hand lag het, te wijzen op de behoefte aan een landbouwerdiedbank, die in vele gevallen redding brengen zou. In de «Nieuwe Courant» van 25 April 1903 geeft Mr. Jan ten Brink hierover zijne meening en al kunnen wij hier, ons met den geachten schrijver niet in alle opzichten vereenigen, in hoofdzaak vindt zijn schrijven weerklank en toejuiching.

Ter vergadering van de Vereeniging voor den grooten Landbouw, 16 November 1902 te Paramaribo gehouden, werd door mij op het gemis aan eene dergelijke instelling, in eene kolonie, nota bene, die hoofdzakelijk op cultures draijt, gewezen en met een enkel woord werd toen gememoreerd: de kortstondige proef door de Surinaamsche Bank genomen om hypotheek te verleen op cultuurondernemingen, daarbij geheel in het midden latende, of de opgedane onaangename ondervindingen aan het systeem te wijten zijn geweest. Trouwens de gevallen zijn

waarschijnlijk te weinig in getal geweest om eene conclusie te kunnen trekken. Op het systeem van credietverleening wordt aanstonds teruggekomen; vooraf vinden eenige opmerkingen hare plaats over het beperkte credietregime, waaronder Suriname gebukt gaat.

Zeer terecht merkt Mr. Jan ten Brink op, dat voor Surinaamsche Cultuurondernemingen geen constante waarde is vast te stellen, en verklaart dit uit de geringe koopkracht in de kolonie, uit het ontbreken van crediet voor die ondernemingen. Toch zou het onder de gegeven omstandigheden begrijpelijk zijn van het kapitaal, dat het zich niet ter beschikking stelde van door ziekte geteisterde plantages, een wel is waar onaangename ondervinding voor de bezitters, maar men was in dit opzicht nimmer verwend geweest.

Erger was de ondervinding voor eigenaren van panden in de stad, toen in het afgelopen jaar herhaaldelijk geen geld beschikbaar was, zelfs onder eerste hypotheecair verband van panden op het beste gedeelte der stad gelegen. Het zag er nu en dan uit, alsof het geld uit de circulatie verdwenen was. In hoeverre de Surinaamsche Bank in deze te hulp had kunnen komen, staat niet geheel aan mij te beoordeelen, het bedrag, dat zij voor hypotheeken beschikbaar heeft, was telkenmale geheel geplaatst, haar discontorekening stond hooger dan in gewone tijden. Mij wil het echter voorkomen, dat de hooge stand der rekening op zich zelf geen afdoend motief is voor onthouding of inkrimping van crediet; het is duidelijk, dat in tijden van weinig kapitaalvorming er meer gevorderd wordt van het crediet en een verschil van een enkele honderd duizend gulden voldeed blijkbaar niet aan de grooter gebleken behoefte.

Onder dergelijke omstandigheden frappeerde b.v. hetgeen Mr. N. P. van den Berg schrijft omtrent de Javasche Bank in het laatste herinneringsnummer van de Indische Mercur, dat bij die Bank steeds als beginsel gold, «de operatiën buiten N.-I. «in te krimpen naar mate meer vraag naar hare «crediet-hulp in Indië zelf bespeurd werd», terwijl verder in hetzelfde artikel worden aangehaald woorden uit het verslag «boekjaar 1876/77» ten bewijze, dat door de Bank als opvatting werd gehuldigd «de algemeene belangen van handel en nijverheid steeds den voorrang te doen behouden «boven de bijzondere belangen van hare deelhebbers».

Wat de reden mag zijn, dat wij in Suriname onder den indruk verkeeren, dat onze Bank dergelijke deviezen niet in haar vaandel voert of wel daartoe niet groot genoeg is ingericht?

«Te geringe dienstvaardigheid jegens het publiek, behoort ook tot de zoodanige, (gebreken) «waarin een bevoorrecht circulatiebank licht kan «vervallen, dan inzonderheid, wanneer zij geen talrijke deposito-banken naast zich heeft, zoodat zij «aan geen levendige mededinging het hoofd moet

«bieden. Juist omdat zulk een instelling weet, hoe «veel aan de deugdelijkheid van haar beheer is ge«legen, hoe onverantwoordelijk dus elke door «haar gepleegde handeling zou zijn, die het alge«meen vertrouwen in haar papier zou schokken, «is conservatisme een klip, waarop zij kan ver«zeilen.

«Niet genoegzaam rekening te houden met de «verscheidenheid, ook met de verandering der «behoefden, waarin zij geroepen is te voorzien, «doortrokken te worden van routine-geest, schier «te versteenen in hare reglementen, ziedaar de «gevaaren, waaraan een centrale bank bloot staat. «De vrije mededinging geeft minder waarborgen, «doch soms meer leven; de centralisatie grooter «zekerheid, maar soms tot den prijs van minder «ontwikkeling».

Aldus Mr. N. G. Pierson in zijn leerboek der Staathuishoudkunde, besprekende de fouten aan de Fransche Bank toegeschreven.

Als wij in verzoeking komen der Surinaamsche Bank voor te houden, zich te spiegelen aan dit zondenregister der Fransche Bank, mogen wij, ter voorkoming van verkeerd verstaan te worden, wel uitdrukkelijk doen uitkomen, dat dit het allerminst geschiedt om der directie verwijten te doen over persoonlijk optreden. Het geldt hier niet, gelijk men begrijpen zal, de persoonlijke voorkomendheid, den goeden wil om te helpen. De directeuren leven mede in onze maatschappij, gaan daarin op en voelen voor hare nooden. En van den gewezen directeur — nu hoofddirecteur — hebben wij vele jaren te veel voorkomendheid ondervonden, om hieraan den minsten twijfel te laten bestaan. Het geldt hier het systeem, en wien kan het verwonderen, dat de bijzondere belangen van aandeelhouders der Bank gaan boven de algemeene belangen der Kolonie, als men weet, dat buiten de directeuren geen of bijna geen aandeelhouders in Suriname gevonden worden.

Toch zou de Surinaamsche Bank in erger mate dan thans den nadeeligen terugslag der geldschaarschte ondervonden hebben, indien de crisis een hooger toppunt had bereikt, ook waar zij, tengevolge van onthouding, niet direct bij cultuurondernemingen is betrokken.

Om niet te gewagen van de waardevermindering van het gediscoteerde papier in portefeuilles, behoeft slechts gewezen te worden op het feit, dat de Bank op verschillende panden in en om Paramaribo ongeveer 280 duizend gulden op hypotheeken uitstaande heeft en nu, tengevolge van geldschaarschte en dus beperkte koopkracht, de voor haar verrichte taxatiën te schande worden gemaakt.

De quaestie van den vorm daargelaten, waarin dit had kunnen geschieden, geldt het nu de vraag; of de Surinaamsche Bank de landbouwondernemingen had mogen helpen, zonder zich zelve al te veel in de waagschaal te stellen?

nagenoeg alles aan hem over en terugkomende vond ik het boeltje in goede orde.»

Wij zijn, luisterende naar dien gids, allengs onze dames genaderd. Voordat wij midden in de gezelligheid komen, zien wij nog even om en rond ons en vooral vooruit. Vooral! Want wat een schoonheid, die rechte vaart, doorsnijdende de kostbare akkers. Als een zilveren lint getrokken door die donkere bosschages. De middagzon, die boven ons het landschap in gloed zet, dringt slechts door om deze plantenwereld te doortzichtiger te maken en te tooveren met allerlei tinten, om den waterspiegel zoo onbeschrijfelijk schoon te doen weergeven dat jonge heestergewas met zijn purpere vruchten zoo goed als die oude planten-moeders, zoo breed uitgedijd, met de gouden noten aan stengel en stam, om ook een ver gezicht te geven, en welk een! — naar voren, waar de nu schitterende rivier even zichtbaar is, langs rijen van veelkleurig loof.

Wonderlijke speling der gedachten. Ik vroeg mij opeens af, wat het hier zou zijn, als op dit verwul van bladeren de slagregens van Mei en Juni zonden worden uitgeregten. Zware druppels zonder ophouden vallende op myriaden bladeren; onder en tusschen de takken een ruischen van tallooze watervalletjes; de bodem doorweekt. Water, water, alles water! Een plantage, een cultivatie bij regentijd! Maar men went er aan en in den regel brengt regen frisheid mede. 't Zijn niet slechts de planten, die dan nieuwe levenskracht vergaderen. Zoo er in te zijn, terwijl het van den hemel bij stroomen neervalt, ook dat valt mee en heeft soms een eigenaardig genot.

't Is nu de aangename tijd, de korte droge. Dan vooral is 't op een plantage niet kwaad. We hebben met onze korjaal de andere, met de dames, ingehaald. Een jonge opzichter houdt het gezelschap bezig en speelt op zijn mandoline, zoodat men nu en dan mee een zijner liedjes zingt, allen met helder klinkende vroolijkheid.

En als wij weer bij de woningen zijn, dan gaan wij die nog eerst langs en binnen. De koeliewoningen, bij welke wij opmerken, dat de Javanen zooveel meer zin voor huiselijkheid en een behoorlijk wonen hebben dan de Hindoes; de

apotheek, waar de sicknurse ons den verplichten voorraad medicamenten en heelmiddelen laat zien, de winkel van den Chinese, een niet slecht voorziene toko; het hospitaalje, ook naar 't voorschrift in orde gemaakt en gehouden; de opzichterswoningen en eindelijk de groote cacao-loods, met den vierkanten, breeden cementvloer voor het drogen der pas uit de fermerteer-periode komende boonen. Daar houden wij ons een tijdje op; zien hoe in de loods de droogbakken pas zijn naar binnen gerold, waarna de vrouwen bezig zijn de cacao er op behoorlijk om te leggen en laten ons vertellen, hoe de kunstmatige droging geschiedt, hier in een soort molen — ik dacht aan onzen wamolen — in welks binnenste een trommel om een horizontale as draait. Alles heel interessant, maar wij zijn moede en verlangen naar de ook nu nog wel wat frissche galerij van het woonhuis. Dat ons daar weidra een aangename maaltijd wacht, zal men wel gaarne willen gelooven. Een plantage-keuken moge er, evenmin als een stadskeuken, weinig aanmoedigend uit zien, wat er door de «kotjes» — zoo is de naam van de kookvrouw of keukenbediende — wordt klaargemaakt, is uitstekend.

Zoo'n dag is spoedig om. 't Is al goed avond, als wij weer scheep gaan en het getij ons veroorlooft vlug te varen. Een goede gelegenheid, die avond op de rivier, om nog eens wat na te denken over plantage en plantageleven. De mijne waren slechts leekengedachten Of 't niet toch jammer is, dat op een plantage slechts voor één product mogelijkheid schijnt? Waarom niet, net als in Holland, met meer dan één bijtje gehakt? Zou men dan niet vaster staan tegenover de kans van teleurstelling, zoo groot bij slechts één product? Zou men niet veel meer aan veteelt kunnen doen? Er zijn toch voorbeelden van. En dan: het plantageleven is nu nog niet alles. Het heeft zijn ontberingen, zijn eentonigheid, zijn kommer soms. Maar stel eens, dat zich de landbouw meer ontwikkelt, dat de ondernemingen zich uitbreiden en toenemen, dat het verkeer nog beter wordt, dat met meer welvaart ook 't maatschappelijk leven, ook de leefwijze, ook de omgang hooger klimt, zou dan een werkzaam leven in deze oorden, met hun schoon klimaat,

Daarop zou ik willen antwoorden: Zeker, op bescheiden schaal (en daarmee waren de meeste ondernemingen gebaat) had geholpen kunnen worden, want al zou de cacao-cultuur te niet gaan — zoo iets gebeurt toch niet met één slag en de geschiedenis op dit gebied is ook overigens vrij geruststellend — dan toch zou iedere onderneming eene zekere waarde blijven behouden voor nieuwe cultures, zoolang ten minste het klimaat niet ten eenen male verkeerde, of de vruchtbare bodem van Suriname in een woestijn veranderde. Voor een groot, niet te beperkt kapitaal levert een geleidelijk voorzien in tijdelijk tekortkomend werkkapitaal geen bezwaar op, wel voor iedere op zich zelve staande onderneming, die met beperkte middelen op een gegeven oogenblik uitgeput staat, vóór de malaise voorbij is.

De mogelijkheid bestaat, dat het tegenwoordig kapitaal der Surinaamsche Bank te klein zou zijn gebleken, maar allerminst kan dit als een bezwaar gelden voor eene bestaande instelling, die met prachtige resultaten werkte. Zoals thans de zaak gelegen is, is de hier vernomen uitspraak juist, dat de kolonie aan de Surinaamsche Bank is ontgroeid en ligt het voor de hand dat deze tijdig haar kapitaal en hare ondernemingen zal uitbreiden of een tweede Bank zal weldra naast haar verrijzen.

Ofschoon in hoofdzaak circulatie-bank, (als zoodanig heeft zij octrooi) draagt de Surinaamsche Bank meer het karakter van een algemeene bank (de effectenhandel voor eigen rekening is uitdrukkelijk buiten hare bevoegdheid, maar zou ook van geen betekenis zijn) die zich richt naar de behoeften van de maatschappij waarin zij werkt. Of het goed gezien was van haar een onderdeel harer bemoeiingen, waarmede aanvankelijk minder goede resultaten verkregen werden, eenvoudig op te geven, schijnt mij niet boven twijfel verheven. De uitkomst zal het leeren, indien men hier de hoofden bijeen steekt en de eerste stappen doet tot oprichting eener landbouwcredietbank, of deze zich na de wordingsfasen doorloopen te hebben niet als een algemeene bank zal ontpoppen, trouwens het lijkt mij nu al een uitgemaakte zaak, dat een landbouwcredietbank als zelfstandig lichaam om de geïsoleerde ligging onzer kolonie, nimmer een toekomst hebben kan.

Of het tijdstip ter oprichting van een bank, tevens landbouwcredietbank gunstig gekozen is? Mr. Jan ten Brink vermeent van wel, doch zonder dat wij andere gronden hiervoor aangegeven zien, dan de omstandigheid, dat die instelling hier met gejuich zou ontvangen worden. De Surinaamsche Bank neemt voorloopig een zeer sterke positie in, haar octrooi loopt tot 9 November 1914, wat echter de mogelijkheid niet uitsluit, dat aan eene andere instelling gelijke voordeelen of voorrechten kunnen worden toegekend. Wij stellen ons hier dan ook de zaak niet al te licht voor, immers de stoot zal van hier moeten komen. Evenmin als geldschietters onder de tegenwoordige tijdsomstandigheden ooren hebben voor belegging in hypotheek of cultuurondernemingen, zullen zij zonder meer, gelden beschikbaar stellen voor een bank, die daarvan haar hoofdschotel zou maken. Zij, die in tijden van deconfinure gelden steken in landbouwondernemingen, aanvaarden de geheele risico maar nemen tevens alle kansen op de volle winst. Wij zullen geduld moeten oefenen tot de tijden iets gunstiger worden, om dan te doen blijken voor welk bedrag Suriname zelf wil en kan deelnemen in het eventuele kapitaal van oprichting en maken ons sterk, dat dit bedrag voldoende zal zijn, om kapitaal van buiten het noodige vertrouwen in de onderneming te schenken.

Mochten wij dan de tijden nog verder vooruitloopen en aanwijzen welke voorwaarden moeten gesteld worden voor credietverlening dan zouden het deze zijn:

1. hypothecair verband op de onderneming;
2. toezicht op het beheer;
3. bevoegdheid om onder bijzondere omstandigheden het beheer geheel in handen te nemen;
4. aanleg of uitbreiding en onderhoud van meer dan één cultuur.

Voorts zou bij de statuten in beginsel aangenomen moeten worden dat inkoop van ondernemingen niet uitgesloten is, al zou het bezit slechts tijdelijk mogen zijn.

aan de oevers der prachtige rivieren niet zeer veel aantrekkelijks bezitten? Suriname is een goed land. Ontwikkeling, toeneming, uitbreiding van bewoners, zoolang als er arbeid en verkeer, dat is het noodige. Dat prachtig sterrenbeeld, de Schorpioen, die boven ons aan het donkere uitspannel zijn gordel van diamanten wijduit slingert, schijnt er mij van te willen doordringen, dat het toch in dit hoekje der aarde zoo heerlijk zijn kan en nog meer zou kunnen worden. Zijn we niet, vraag ik, met het leven en werken in de tropen, ook vooral in deze, pas in de klein-kinderjaren? Moet het rechte nog niet komen?

Men ziet: de avond stemt tot dromen. Gelukkig, dat weldra zeer nuchtere en praktische menschen Suriname tot het tooneel hunner werkzaamheid zullen maken. De nieuwe spoorlijn zal niet alleen het onbekende binnenland openen, maar ook den weg banen tot een betere toekomst, voor land en volk.

Men mijmert echter niet alleen, stil in een hoekje, met een gezelschap bij zich zoo spraakzaam als het onze. Een paar burelen van onzen gastheer gaan mee naar de stad. Een voorval van dezen, een jong plantier, verstaat de kunst om den tot rust neigenden geest op te wekken en ontvangt daartoe natuurlijk van het nichtje niet weinig voedsel. En als genoeg is geplaagd en gezongen, wordt er gepraat.

Over de koelies ook, die vreemde barbaren. Wie die plantages, vooral groote suiker- en cacao-estates bezoekt, wijdt hun zinn aandacht niet. Kinderen van een gansch ander ras en zool van eenige beschaving, dan toch eene op zeer laag trap en van de ons bekende zeer verschillend. Vrij veel van alle anderen afgezonderd brengen zij hun contract-tijd, 5 jaren of met verlenging, door, zij leeren 't Negerengelsch vlyg, maar spreken toch meest uitsluitend hun eigen, door zeer enkelen en nog maar heel lutel begrepen taal. Een groep menschen uit het verre Oosten hier levende in een soort slavernij. Geen zeer harde! Waar ter wereld vindt men geen misbruiken, wreedaards, hardvochtige meesters, exploitanten van menschen? Doch tegen de misbruiken wordt gewaakt, en niet zoo heel slap en de harde meesters weten ook wel, dat hun belang meebrengt billijk te zijn. Het is niet goed om over zulke toestanden te spreken,

Indien aan deze voorwaarden wordt voldaan zijn bij een behoorlijke inrichting der Bank alle factoren aanwezig om veilig crediet te kunnen geven aan cultuurondernemingen, niet om ze van den grond af tot stand te brengen, — daarvoor blijve het particulier initiatief aangewezen — maar om bestaande ondernemingen het leven te vergemakkelijken. De cijfers betreffende bestaande plantages, van de daarin gestoken kapitalen en de verkregen winsten, zullen moeten uitmaken of ons plan op een gezond grondslag rust. Hebben de nu bestaande ondernemingen eenmaal den steun van een credietinstelling, dan is de tijd voorbij waarin haar waarde zelfs niet bij benadering is te bepalen, de tijd waarin wel beschouwd, eigenlijk alleen kapitalisten zich met landbouwondernemingen in deze kolonie zouden mogen inlaten.

Mogen anderen, die zich voor Suriname interesseeren, ook hun opinie zeggen; het onderwerp is waarlijk van genoeg belang. Gaan mijne redeneeringen hier en daar mank, men bespare mij de critiek niet. Slechts uit juiste beschouwingen en overwegingen kan een gezond plan geboren worden.

A. A. TER LAAG.

Paramaribo, 30 Mei 1903.

Mededeelingen.

I. Van het Dagelijksch Bestuur.

HOOFDBESTUURSVERGADERING

op Dinsdag 30 Juni des voormiddags ten elf ure in het gebouw IRENE te Utrecht.

AGENDA:

- I. Verkiezing van een Vice-President, een 2en Secretaris en een Plaatsvervangend-Penningmeester. Opmaken van den rooster van aftreding.
- II. Bepaling van de wijze, waarop met den oprichter van het Weekblad zal worden afgerekend, en hoe met den uitgever van het Weekblad verder gecontracteerd zal worden.
- III. De wijze van beheer van het gebouw, Laan v. Meerdervoort 195, en van de voor de exploitatie gesloten geldleening.
- IV. Komt over 1903 de contributie der leden, die niet tot eene afdeling kunnen worden gerekend, ten bate der kas van het hoofdbestuur?
- V. Mededeeling van de vroegere 5e Commissie omtrent de opgerichte naamlooze vennootschap „Boeatan”.

Toelichting van de punten II, III, en IV.

II. Toen, ruim twee jaren geleden, van verschillende kanten de wenschelijkheid werd gevoeld, om een eigen orgaan te hebben voor de Vereeniging, en de 4de commissie (tot verspreiding van populaire kennis) zich bereid verklaarde de redactie te aanvaarden, was men, met het oog op de zeer geringe geldelijke middelen der Vereeniging, — die nog alleen uit de afdeling 's Gravenhage bestond, — huiverig om de risico der uitgave van een blad op zich te nemen. Een onzer leden verklaarde zich echter bereid, dit te doen, onder door hem aangegeven voorwaarden, die in de Algemeene Vergadering van 18 December 1900 werden goedgekeurd. Kort daarna verscheen het eerste nummer, van het veertien-daagsch blad: „Oost en West”, op 12 September 1901 opgevolgd door het „Koloniaal Weekblad”.

Na het eerste jaar werd in beginsel besloten, dat de Vereeniging zelf haar orgaan zou uitgeven en bekostigen, een besluit waaraan eerst sedert 1 Januari 1903 in allen deele gevolg is gegeven.

Met den oprichter, d.i. den persoon, die de risico op zich nam, werd echter nog niet afgerekend. Hij heeft over het tijdperk van Maart 1901 tot en met December 1902, volgens de in December 1900 aangenomen voorwaarden, te vorderen f 1050, terwijl hij voor uitgave en redactie in dat tijdperk volgens zijne rekening en opgave, betaalde f 1073.25. Hij stelt ons nu voor, om zijne afrekening met den drukker en uitgever over te nemen en hem het voor de redactie betaalde geld, eene som van f 200, terug te geven.

Hij zal echter tevreden zijn met eene afrekening, zoodra de toestand der kas dit zal toelaten.

In de laatste Hoofdbestuurvergadering werd de opmerking gemaakt, dat deze schuld over het verledene eigenlijk zou moeten worden betaald door de afdeling 's Gravenhage, die het contract aanging, want haar Bestuur was toen het Hoofdbestuur.

Door de presidentie werd er op gewezen, dat, zoo het Hoofdbestuur meent, dat feitelijk de afdeling

wanneer men ze niet bij aanschouwing kent. Mevrouw H. Roland Holst sprak eens in een vergadering op haar hartstochtelijke wijze van het lot der koelies. Ze stelt zich dat zeer verschrikkelijk voor. Oeh, dat ze eens met eigen oogen zag en ook een poosje als belanghebbende op een plantage leefde! Ze zou er leeren, dat men in Holland, uit de verte oordeelende, licht den plank mislaat. En zijn er misstanden, generaliseeren is een groot kwaad. Ik spreek over de West. Het Oosten is mij onbekend.

De jonge, spraakzame plantier vertelde van die Britsch-Indiërs, hun wrakgerigheid en de gevolgen er van. De groote hoop is wel te leiden, maar er steken altijd belhamels onder. Van hun feesten sprak hij. Het Tadjafest, als ze dagen lang zich amuseeren, o. a. met het rondragen van een soort pagode, die zij expres hebben vervaardigd en versierd. Zeker een soort viering van een geest, waarschijnlijk een booze. Ten minste na er genoeg mee te hebben rondgesold, wordt het ding in de rivier gesmeten. Ook worden er bij zoo'n gelegenheid spiegelgevechten gehouden. Hoe ze elkander dan met den knuppel toetakelen, ten bloede, bijna ten doode toe! Een wreud spel, maar een spel. Vergeten zij, dat in de woede van 't gevecht, 's avonds — „zoo heb ik 't gezien”, zei de verteller — als zij ter rust gaan, kussen die afgestreden kampioenen elkander. Toch ook de menselijke natuur! Of in Europa een spiegelgevecht, een sportwedstrijd, een parlementair steekspel altijd zoo idyllisch eindigt?!

Zoo praat men op de terugvaart, 's avonds als slechts het gelijkmatig stooten der roeispanen in de groeven en de kracht-kreten der roeiers de groote stilte van water en uitspannel verbreken. Hier en daar soms een licht op de rivier van een klein vaartuig, dat ons tegenkomt. Straks zijn de lichten van den waterkant, van de enkele schepen op de reede, ten slotte van de huizen aan de Combé zichtbaar. Daar is de steenen trap weer en de nu zoo stille stad. Een niet lang duurt het, dan zoeken wij onze welverdiende rust achter het muskieten-gas, en zijn recht voldaan over dezen dag en al 't vriendelijke door ons genoten.

Tropicus.

's Gravenhage zou moeten betalen, dit dan in overleg met het Bestuur der afdeling zou moeten worden geregeld.

Sedert 1 Januari 1903 hebben wij telkens een driemaandlijksch contract met de Uitgeversmaatschappij „Het Gemeenschappelijk Belang” gesloten, voor het drukken, uitgeven en verzenden van het Weekblad. De administrateur doet nu, na overleg met de redactie-commissie, het voorstel, om met dit telkens contracteeren voor een tijdperk van drie maanden voort te gaan, met vaststelling van een termijn van zes weken voor wederzijdsche opzegging van het contract, zoodanig, dat het telkens voor de volgende drie maanden bindend is, wanneer het niet zes weken vóór den 1sten van dat kwartaal is opgezegd.

III. Nadat eene geldleening van f 5000 was gesloten om eene eigen localiteit te exploiteeren, werd uit de aandeelhouders, door het toenmalige Hoofdbestuur, (het Bestuur der afdeling 's Gravenhage) in zijne vergadering van April 1900 de benoeming bevestigd van eene commissie, die tot opdracht had om voor de inrichting en de exploitatie van het lokaal en het beheer der gelden zorg te dragen. Van de benoeming dier commissie is wel melding gemaakt in het jaarverslag, dat door de Algemeene Vergadering van 18 April 1900 werd goedgekeurd, doch de homologatie der benoeming werd niet in het bijzonder aan de Algemeene Vergadering voorgesteld.

Die commissie bleef geheel zelfstandig werkzaam, totdat, na de scheiding van beheer tusschen de afdeling 's Gravenhage en het Hoofdbestuur, een conflict hierover ontstond en o. a. het wettig bestaan der commissie van beheer werd in twijfel getrokken.

Het is onnoodig hier op nieuw de vraag dier af of niet wettigheid aan de orde te stellen. Wat hier bedoeld wordt, is: de quaestie afdoende te regelen voor de toekomst.

In de jongste Algemeene Vergadering, toen het Huishoudelijk Reglement der Vereeniging werd besproken en vastgesteld, deed de voorzitter van bedoelde commissie van beheer, bij amendement, het voorstel om het bestaan en de samenstelling der commissie in het Huishoudelijk Reglement der Vereeniging op te nemen, doch dit voorstel werd niet aangenomen. Bij de discussie bleek, dat de meningen zeer verdeeld waren over de taak en de verantwoordelijkheid dier commissie van beheer. Een besluit werd daarop genomen, dat het nieuwe Hoofdbestuur hieromtrent een afdoende en duidelijk voorschrift zou geven.

Sedert is van den voorzitter bovengenoemd een schrijven ontvangen, inhoudende, dat de nog overgebleven leden der commissie in quaestie, hoewel bereid, ook verder de verantwoordelijke taak van beheer en toezicht te vervullen, die in 1900 het Hoofdbestuur haar opdroeg, toch even gaarne zullen zien, dat die geheel worde waargenomen door het Dag. Bestuur en dat Mevr. ten Bosch-Boscher, die feitelijk reeds sedert geruimen tijd de uitvoerende macht geheel in handen heeft, en die zich, na de verhuizing naar Laan v. Meerdervoort 195, voor het behoud van het toen geconstateerd restant der leening persoonlijk verantwoordelijk heeft gesteld, nu dat beheer zal voeren, direct onder toezicht en ten genoegen van het Dag. Bestuur.

IV. Toen in de Algemeene Vergadering van den 23sten Juni 1902 toen de statuten werden vastgesteld, thans bij Besluit van 28 Februari 1903 no. 8 Koninklijk goedgekeurd, werd in Art. VIII opgenomen, dat leden, die zich niet bij eene afdeling hebben aangesloten, administratief en geldelijk, direct staan onder het Hoofdbestuur.

Tot verduidelijking werd in Art. I van het Huishoudelijk Reglement (goedgekeurd in de Algemeene Vergadering van 20 April 1903) bepaald, dat leden wonende buiten de steden, waarin afdelingen zijn, zich alleen kunnen aansluiten bij de afdeling, het dichtst bij hunne woonplaats gelegen en, zoo zij dit niet doen, direct onder het Hoofdbestuur blijven.

Het hoofddoel dier bepaling is daarin gelegen, dat de statutaire inkomsten van het Hoofdbestuur niet evenredig zijn aan de regelmatig gevorderde uitgaven.

Hoe eerder o. i. dus deze bepaling in werking treedt, hoe beter voor het financieel evenwicht der Vereeniging.

In de afd. 's Gravenhage, is echter de twijfel gerezen, of het wel richtig is, om dit reeds over 1903 te doen. Men zou dit gaarne in het Hoofdbestuur besproken en uitgemaakt zien.

Het in de laatste Algemeene Vergadering gekozen, nieuwe Hoofdbestuur is samengesteld als volgt:

Mr. H. SMEENGE	voor Amsterdam.
W. van ESVELD	„ „
J. JONKER	„ Arnhem.
Mevrouw A. VAN HENGST-HAUS	„ Apeldoorn.
F. P. L. VAN DRIEL	„ Breda.
Mevrouw N. VAN ZUYLEN-TROMP, Presidentie.	„ „
G. P. H. H. GONGGRIP, Penningmeester.	„ den Haag.
L. P. F. SCHIMPF, Secretaris.	„ „
G. A. SCHERER	„ „
Mevrouw M. TEN BOSCH-BOSCHER.	„ „
J. L. PIERSON	„ Nijmegen.
Mr. D. FOCK	„ Rotterdam.
D. F. ROMEIN	„ Utrecht.

Oost-Indische berichten.

Vervolg van het rapport der pauperisme-commissie. Indische nijverheid en industrie. Een inspecteur van het middelbaar onderwijs. Het zilveren feest der opening van den eersten Staatsspoorweg op Java. Toestand in het Radja-polnische allerellendigst.

Rapport der pauperisme-commissie (Vervolg).

Het laatste onderwerp van beschouwing dezer groep van maatregelen vormt het vakonderwijs.

Voor deze maatschappelijke klasse blijven alshoeveel te bespreken de drie categorieën van instellingen: de ambachtsscholen, het landbouwonderwijs en de normaal-scholen.

Wat voor het algemeen lager onderwijs grootdeels, voor het middelbaar onderricht bijna geheel kon worden verklaard, dat n.l. de ontwikkeling daarvan binnen meerbedoeld dertigjarig tijdvak ligt, kan, waar de vroegere gouvernementen-ambachtsschool te Soerabaja in het jaar 1871 voorloopig en spoedig daarna definitief was gesloten, ten volle gelden voor het vakonderwijs, zoolwel op gouvernementen- als op particuliere scholen.

Van verreweg de meeste betekenis zijn tot dusver geweest de maatregelen, om, tot bekwaaming in het ambacht, aan de indische jongelieden gelegenheid te verschaffen, een streven, dat vooral in de laatste jaren meer en meer uitbreiding heeft gekregen, al is het niet te ontkennen, dat de resultaten tot dusver meer

geleid hebben in de richting eener opleiding tot technische betrekkingen in den dienst van den staat of van particuliere maatschappijen, dan wel tot het ontstaan onder de hiergeborene europeesche bevolking van een eigenlijken ambachtsstand.

Is de verwachting niet uitgesloten dat, zoolwel in dit opzicht als ten aanzien van het kleinlandbouwbedrijf, de drang der omstandigheden en de meerdere gelegenheid tot onderricht in het vak langzamerhand wijziging zullen brengen, een zeer groot bezwaar zal, naar het oordeel der commissie, steeds blijven, dat voor den ambachtsknecht — en hoeveel duizenden vinden in Europa als zoodanig plaatsing in het vak tegenover de weinigen, die het tot zelfondernemer brengen — naast de chineesche en inlandsche werkrachten hier vermoedelijk voor een European niet dan met veel inspanning eene eenigszins begerlijke plaats zal bestaan.

Ondernemer te worden, als ambachtsbaas optredende, eischt echter meer dan alleen kennis van het vak, immers eene flinke dosis energie in de eerste plaats, die slechts altijd het voorrecht van enkelen zal zijn, voorts den steun van het kapitaal, in den vorm van een doelmatig credietwezen, dat echter, zoolang nog de algemeene overtuiging de overhand behoudt, waaraan zeker niet elke grond mag worden ontzegd, dat ondernemingsgeest eene der goede eigenschappen is, die men het minst bij den Indo heeft te zoeken, waarschijnlijk weinig genegen zal worden bevonden in deze anders dan met de grootste behoedzaamheid optredende. Hoe dit zij, zoomin hier als in het landbouwvak past een beslissend oordeel, zoolang niet de meerendeels eerst sedert weinige jaren werkzaam op pas in wording zijnde instellingen op het onderwerpelij gebied op rijper ervaring kunnen wijzen.

Van die instellingen het eerst in beschouwing nemend het ambachtsonderricht, komt als oudste in jaren tevens als de meest typische voorziening in de behoefte aan vakopleiding onder de europeesche pauperklasse, vóór andere in aanmerking de reeds vermelde vorming bij de korpsen van het leger.

Kinderen van europeesche afkomst verkregen de gelegenheid ter erlanging, bij de verschillende korpsen van het leger, zoolwel op Java als op de Buitenlandzittingen, van ambachtsonderricht, onder genot eener maandelijksche toelage, welke voor de beide eerste jaren der opleiding f 6, in het derde en vierde jaar f 8 zou bedragen.

De vrees werd spoedig bewaarheid, dat deze proefneming bij de jongelieden weinig bijval zou vinden.

In 1902 werd de regering verzocht deze proefneming te herhalen, met wijziging van de leeftijdsgrenzen voor de opleiding.

Verschiedene opmerkingen in de vergaderingen onzer commissie leidden evenwel tot eene nadere gedachtenwisseling, waarvan het einde is geweest de overlegging door het legerbestuur van een concept-reglement, waarbij de leeftijd voor de toelating werd gesteld op 14 tot hoogstens 18 jaar, terwijl het onderricht uiterlijk tot de intrede van het 20e levensjaar zou worden genomen, een en ander in dien voege, dat de gelegenheid tot ambachtsonderricht op dien voet zou worden aangeboden bij alle korpsen en inrichtingen van het leger, zoolwel op Java als elders en de toepassing der nieuwe regeling zou geschieden, bij wijze van proefneming voor den tijd van drie jaar.

Staat praktische opleiding in het vak voor minder ontwikkelde kinderen van behoeftige europeesche ouders bij dezen maatregel op den voorgrond, hetzelfde streven, hoewel eenigszins meer in den zin van degelijk georganiseerd ambachtsonderricht, is mede hoofdzakelijk bij de eigenlijke ambachtsscholen. In de eerste plaats bij den op 1 Juli a. s. te Batavia voor rekening van den lande te openen driejarigen ambachtscursus, voor welken op de begroting van dit jaar een bedrag van f 12420 beschikbaar is gesteld en de kosten voor den vervolgde zijn geraamd op in minimum f 21840, in maximum f 32640 per jaar.

Deze cursus zal het kosteloos te verstrekken onderricht voornamelijk omvatten in het smeden, bankwerken, timmeren en verven, doch kunnen voor verdere speciale vakken als wagenmaken, hoefbeslag, fijnsmeden e. a. de leerlingen na volbrachten cursus worden werkzaam gesteld op gouvernementen- of particuliere inrichtingen, wat het laatste betreft zoo noodig met betaling van leergeld aan den werkgever.

Van min of meer gelijken aard zijn de door particuliere bemoeienis in de jaren 1892, 1901 en 1902 te Samarang, Djokjakarta en Soerabaja geopende ambachtsscholen, waarvan de eerste tevens de beginselen van bouw- en waterbouwkunde, waterpassen, landmeten enz. in haar leerplan heeft opgenomen en dus eene meer uitgebreide strekking heeft en de tweede vooral opleiding voor het examen van leerling-machinist beoogt. Eene hier te vermelden voorziening van bijzondere aard is nog een besluit van de regering, houdende machtiging aan den commandant der zeemacht, om aan particuliere inrichtingen tot beoefening van ambachten, welke het verzoek daartoe doen, kosteloos afstaan:

a. afgekeurde werktuigen, behorende tot den inventaris der draaierij en bankwerkerij van het marine-etablisement te Soerabaja, welke, nadat zij door nieuwe zullen zijn vervangen, niet meer voor 's lands dienst te benutten zijn;

b. afgekeurde materialen, waarvan het te voorzien is, dat zij bij publieken verkoop weinig of niets zullen opbrengen enz. enz.

Voor jongelieden van voldoende voorbereiding, die n.l. aan dezelfde vereischten als voor toelating tot de hogere burgerscholen met 5-jarigen cursus beantwoorden en zich op meer wetenschappelijke grondslag tot machinist, bouwkundige of mijnbouwkundige wenschen te bekwaamen, verleent de reeds besproken afdeling B der Koningin Wilhelminaschool gelegenheid de noodige kundigheden op te doen.

In haar algemeen karakter nauw aan deze laatste instelling verwant, zij het ook op andere leest geschoeid en hoofdzakelijk dienende tot opzieners bij gouvernementen- en particulier-ateliers, machinisten, opzichters bij den waterstaat en het mijnwezen, landmeters, topografen en telegrafisten, is de gereorganiseerde burger-avondschool met 4-jarigen cursus te Soerabaja.

Het aantal leerlingen dezer geheel kosteloos toegankelijk gestelde school bedroeg op ultimo December 1901 niet minder dan 270, w. o. 5 toehoorders; verreweg het meerendeel was des daags op verschillende ateliers practisch in het vak werkzaam, onder genot eener kleine toelage van f 0.25 tot f 1. per dag.

(Wordt vervolgd).

Onder den titel Indische nijverheid en industrie komt in de Locomotief een schrijven voor van het reclame-bureau „Excelsior” te Bandoeng, waarin o. m. gewezen wordt op het voorbeeld van den heer Petitjean met zijn bamboehoedenfabriek, dat, hoewel eenig in onzen Archipel, ongelukkigwijze geen navolging vindt, niettegenstaande zijn succés en de vele gelegenheden die er op allerlei gebied bestaan en met kans dezelfde resultaten te verkrijgen. Daar in de buurt

bij. heeft men het overbekende vlecht- en mandwerk van Singaparna. Maar de modellen zijn steeds en altijd dezelfde gebleven en dateeren reeds van het jaar nul (zoals dat bureau het noemt) en dat komt omdat de inlander geheel aan zijn eigen werkwijze wordt overgelaten en nooit iemand probeerde de zaak *update* te brengen, precies zoals het met het vervaardigen der bamboehoeiden in het Bantamsche geschiedde vóór de komst van den heer Petitjean. Materiaal en werkloon kosten bijna niets en is er dus niet veel noodig om de zaak op touw te zetten. Zou er nu niemand te vinden zijn, die dat op zich zou durven nemen?

Excelsior heeft genoeg teekeningen van allerlei soorten mandenwerk om iemand, die er werk van wil maken, voorloopig te kunnen assisteerden en kan zij ook menigen nuttigen wenk geven, welke den eventueelen ondernemer van dienst kan zijn. Zij stelt zich hiervoor belangeloos beschikbaar.

Verder wordt de aandacht gevestigd op de duizende flesschen *engelsch* suikerwerk, die tegen 25 of 30 cents bij alle toko's en warongs, tot diep in de binnenlanden, worden rondgevoerd en jaarlijks worden verkocht en zulks nog wel in een land, waar men voor de overvloedige suiker bijna geen behoorlijken prijs meer bedingen kan en waar de ingrediënten, die aan dat goede hun smaak moeten verliezen, zoals djerook, citroen, vanille, gember, kaneel enz., om zoo te zeggen zoo maar voor het oprapen liggen.

Hoewel leeken in het vak, schrijft Excelsior, durven zij de veronderstelling te opperen, dat men zelfs op het gebied van „bonbons” eenige nieuwigheid zou kunnen creëren, door het gebruiken van kenari, ketapang en de verschillende noten en katjangsoorten in plaats van amandelen, hazelnoten enz., terwijl ook in de smaken variatie moet aan te brengen zijn door middel van de gendaria, de tjeremai en andere vruchten, die misschien de daartoe geëigende sappen bezitten. Wanneer het onderzoek gunstig uitvalt, zou men zich ook dadelijk een groot debiet buiten Nederlandsch Indië verwerven, terwijl de installatie zeker niet kostbaar zal wezen. Wij lezen verder het volgende:

„Kunnen cocosmatten en loopers en analoge producten alleen maar vervaardigd worden in de landen, waar men de klapperboomen niet anders dan uit de prentenboeken en illustraties kent, of zouden ze hier op niet al te kostbare wijze aan te maken zijn? Wie neemt er de proef mee?”

En zoo zij er nog legio andere gelegenheden op industriëel gebied, waarmede iemand, voorzien van een *goeden en energieken wil*, nog wel zijn bordje rijst zal kunnen verdienen. Al de grondstoffen zijn hier in onschatbare hoeveelheden voorradig en niets wordt hier gefabriceerd, maar krijgen wij alles kant en klaar uit Europa toegezonden. Het is precies en in den waren zin van het woord de omgekeerde wereld.

Excelsior meent dan ook, dat het bevorderen en aanmoedigen van de kleine industrie vrij wat betere resultaten zal afwerpen, dan de z.g. landbouwkolonien en blijven de ondernemers vrij van inlandische en chinese concurrentie.

Zij wil dan ook aan deze categorie van personen, die natuurlijk nog niet in staat zullen zijn om onkosten te kunnen maken, in zoover baar bijstand verlenen, dat bij slagen en verkrijgen van een goed en verkoopbaar product, zij den fabrikant niet alleen aanbiedt voor het artikel gratis de noodige reclame te zullen maken, maar biedt zij ook geheel belangeloos aan, door tusschenkomst van haar reizigers in Ned. Indië, in de Straits, in Europa en het volgende jaar ook in de Vereenigde Staten van Amerika, alle pogingen te zullen aanwenden, om er de débouchés voor te vinden.

Blijkt het verder dat onze aanwijzingen ook maar eenig succes hebben, dan zullen wij ons best doen om nog meerdere hulpsbronnen op te sporen en ze ter kennis van belanghebbende te brengen.”

In bericht No. 4 van de Vereeniging van leeraren in Ned. Indië wordt, zooals wij in het *Soer. Hbl.* lezen, een pleidooi gehouden voor de aanstelling van een inspecteur van het middelbaar onderwijs en den leden verzocht van hun zienswijze te doen blijken. O. m. wordt gezegd dat nagenoeg alle takken van dienst hun inspecteurs hebben, die deskundigen zijn, maar nog altijd geen hoofdinspecteur van het Europeesch onderwijs in zijn geheel omvang bestaat.

Terwijl aan het hoofd van andere departementen directieuren staan, die in hun ambtelijke loopbaan getoond hebben de tot hun departement behorende zaken ook in de practijk te kennen, kan, door de heterogene bestanddeelen, waaruit het dep. van O. E. en N. bestaat, hieraan moeielijk voldaan worden. Regel is dan ook, dat de chef van laatstbedoeld departement de praktische zijde van het onderwijs niet van nabij heeft leeren kennen en dus bezwaarlijk op de hoogte kan zijn van aangelegenheden als bijv. den omvang der leerstof aan de middelbare school, de methodiek der leervakken, de aansluiting van L. O.

en M. O., de regeling der toelatings-, overgangs- en eindexamens, enz.

Wij brengen de commissarissen van toezicht advies uit, maar ook die lichamen zijn evenmin samengesteld uit deskundige personen.

Den 16den Mei j.l. is het 25 jaren geleden dat de eerste staats-spoorweg, de lijn Soerabaja—Paseroean, werd geopend. De eerste lijn werd op dien datum ingewijd en wel verdiende deze gebeurtenis, waarmede een nieuw tijdperk in de geschiedenis van Indië werd geopend, de beteekenis, welke er aan gehecht werd.

Het tijdvak 1830—1840 toch bracht met het cultuurstelsel en de ontluiking der particuliere nijverheid ook de behoefte aan verbeterde transportmiddelen.

Aan het *Bat. Nbl.* ontleenen wij o.m. de mededeeling dat de Staatsspoorwegen geheel uit de gewone middelen zijn bekostigd. Terwijl in ieder ander land der wereld voor den aanleg van openbare werken, welke levensvatbaarheid vaststaat, wordt geleend, bekostigde Indië, behalve deze spoorwegen, tal van andere werken, de haven van Tandjong Priok o.a., eveneens uit de gewone middelen, wierp men anderzijds handen vol geld weg aan tal van nuttelooze uitgaven, werd de Atjeh-oorlog betaald, hielp men Nederland aan leeningen enz., zoodat het dus geen wonder is dat op die wijze, langzaam maar zeker, de bodem der schatkist werd gezien, het ontstaan gevend aan de legende van Indië's geldnood. En ondanks den strijd, sedert 1834, aangevangen door mr. N. P. van den Berg in zijn bekend geschrift *Debet of Credit*, tegen de averechtsche politiek om buitengewone werken te bestrijden uit de gewone middelen, moet nu nog het beginsel aangenomen worden, dat Indië voor buitengewone werken kan leenen. Het is eene verdienste van minister Idenburg, dat hij thans deze beginselvraag ten minste aan de orde heeft gesteld.

Welke beteekenis de Staatsspoorwegen hebben, welke rol zij spelen in de ontwikkeling van Indië, is niet onder cijfers te brengen. Dat het aandeel in die ontwikkeling groot is, staat echter onbetwistbaar vast en men kan het slechts betreuren, dat niet reeds eerder de eerste schreden op dezen weg werden gezet.

De regeering heeft echter geen reden kunnen vinden om dit zilveren feest te herdenken, de tijden zijn er niet naar.

Moge, ook voor het personeel, een nieuw tijdperk aanbreken, een tijdperk van waardeering, evenredig aan de geverge dienste.

Uit Tassikalaja wordt aan den *Preangerbode* geschreven, dat het in het Radjapolansche allereldigst met den kleinen man gesteld is; bijna alle sawahs zijn in handen geraakt van een mahomedaanschen priester. Deze zette daarvoor onder de bevolking ongeveer f 10000 uit; de waarde van de verpande sawahs bedraagt echter minstens het tienvoudige. Zoo dit waar is, aan het bestuur dan de taak om te handelen!

West-Indische Berichten.

Naar aanleiding van de aangekondigde komst van den afgevaardigde, H. van Kol, in de kolonie, werd te Willemstad eene commissie benoemd, welke eene met dien heer door belangstellende ingezetenen te houden samenkomst, moest voorbereiden.

Deze commissie schreef tegen den 18en Mei l.l. eene vergadering uit, waarin eenige belangrijke punten voor de bedoelde samenkomst zouden worden besproken en vastgesteld.

De vergadering werd door omstreeks 30 personen bijgewoond en nam de volgende motien aan:

1. De voornaamste handelaars en planters van Curaçao verzoeken den heer van Kol bij de behandeling der begrooting van de kolonie in de Tweede Kamer zoo krachtig mogelijk in hun naam bij de regeering aan te dringen, om middelen te beramen om Curaçao, in het belang zoowel van handel, als van landbouw, van water te voorzien.

De waterquaestie werd door de vergadering van zoo urgenten aard geacht, dat er zelfs stemmen opgingen, die pleitten voor het afvoeren van eenige andere, overigens ook belangrijke posten op de begrooting, als: het toestaan van een bedrag van f 5000 voor de bevordering der visscherij, van een som van f 2000 als aandeel van Curaçao in de uitzending enz. van een inspecteur voor den landbouw in West-Indië, en van f 3600 voor het tractement enz. van den landbouwkundige voor de kolonie, om de aldus vrijgekomen gelden geheel te besteden aan de watervoorziening van het eiland.

Uit een handelsoogpunt werd gewezen op het feit,

dat het gebrek aan water op het eiland zich ten nadeele van den naam der haven had doen gevoelen, toen ten vorigen jare, uithoofde van de verwikkelingen in Venezuela, vele vreemde oorlogs- en andere schepen te Curaçao binnenvielen, doch niet genoegzaam van water konden worden voorzien. Men wees ook op de omstandigheid, dat de eerlang te verwachten voltooiing der doorgraving van de landengte van Panama tengevolge zal hebben, dat de scheepvaart in deze streken zich zal uitbreiden en dat het dus voor Willemstad een vereischte is, om zoo goed mogelijk uitgerust te zijn, teneinde aan de concurrentie met andere, voor het internationaal verkeer gunstig gelegen havens, te kunnen deelnemen met eenige hoop op goeden uitslag. Wij vreezen, dat men van de voltooiing van het Panamakanaal te grootsche verwachtingen met betrekking tot de kolonie koestert. Wij meenen zeer zeker, dat alles moet worden gedaan, wat kan geschieden, om den handel en het verkeer in de kolonie te doen opleven, maar achten het niet ongeraden, er op te wijzen, dat Willemstad o. i. zich zal moeten vergenoegen met de rol van distributiehaven voor de Noordkust van Zuid-Amerika. Voor de in het leven te roepen internationale handelsroute, die van Europa door het Panamakanaal naar de Zuidzee en de Westkust der nieuwe wereld zal leiden, ligt de haven niet zoo gunstig, als andere daartoe geschikte punten in vreemde handen, waar bovendien de geldquaestie geen zoo overwegende rol als ten onzent speelt.

2. Curaçao verzoekt vrijdom van alle rechten op scheepvaart en handel en in plaats dier rechten andere belasting; tevens dringt het zoo krachtig mogelijk bij de Regeering aan, om opnieuw pogingen in het werk te stellen, om de 30 procent additioneele rechten, door Venezuela van goederen, uit onze Antillen afkomstig, geheven, afgeschaft te krijgen.

Deze motie vond in de, den 20en Mei l.l. met den heer van Kol gehouden en door ongeveer 100 personen bijgewoonde samenkomst, geen overdeeldinstemming, wat betreft den eisch om het vrijhavenstelsel voor de kolonie in toepassing te brengen. Gewezen werd op de bezwaren om, in plaats van de op alle bewoners der kolonie gelijkmatig drukkende invoerrechten, belastingen in het leven te roepen, waardoor slechts enkele categorieën van burgers zouden worden getroffen. Ook de heer van Kol scheen niet veel voor dat gedeelte der onderhavige motie te gevoelen, doch achtte 't natuurlijk wel gewenscht, dat de, indertijd zoo wij ons niet vergissen, bij wijze van wraakneming door de Venezuelaansche regeering in het leven afroepen, additioneele rechten op, van onze Antillen afkomstige, goederen zouden worden afgeschaft. Met het oog op het feit, dat Venezuela aan Willemstad ten laste legt, dat het, ten nadeele van genoemd land, tijdens de jongste verwikkelingen de neutraliteit zou hebben geschonden, dat echter ten deze van de regeering van president Castro o. i. weinig toeschietelkheid zijn te verwachten, terwijl men nu reeds in onze Tweede Kamer hoort verkondigen, dat ons vlagvertoon in de west-indische wateren goedkoop kan zijn dan thans, door er, eene of andere elders onbruikbaar gebelken kraak te stationneeren. En zonder vlag en een beetje machtsvertoon komen we er niet. Nu al wordt zelfs telkens geklaagd over bemoeilijking van de scheepvaart onzer kolonie door Venezuelaansche kustwachters. Onlangs moet volgens *El Faro* van Amboe de, op dat eiland tehuis behorende boot „Clotilde” door de „Cisne” van Venezuela zijn aangehouden en naar la Vela de Coro opgebracht, waar de opvarenden, met uitzondering van den gezagvoerder, in vrijheid werden gesteld en vergunning kregen om naar hun eiland terug te keeren.

Wij zijn echter geleidelijk van ons chapter afgevaald en komen nu daarop terug met de mededeeling der derde, door de vergadering van 18 Mei aangenomen motie en luidende als volgt:

3. Curaçao verlangt ten zeerste, dat het interkoloniaal verkeer bevordert worde door opheffing der drukkende lasten op de eilanden, bij het verkeer onderling en door verbetering der verkeersmiddelen.

Deze motie vereischt voor hen, die met de toestanden in de kolonie Curaçao bekend zijn, slechts weinig of geen toelichting en de heer van Kol, die op zijn reis door de kolonie zich een juist denkbeeld heeft kunnen vormen van de bestaande communicatie-middelen, zal hierover weinig goeds te vertellen hebben. Moge ook in dit opzicht bewaarheid worden het woord, door dien afgevaardigde gesproken in de, 20 Mei l.l. te Willemstad gehouden vergadering: „Neen, wij willen de west-indische eilanden niet ten gronde laten gaan”.

Den 29en Mei ll. werd te Paramaribo bericht ontvangen, dat de verordening tot het aanleggen en exploiteeren van een spoorweg van Paramaribo naar het

Lawagebied en tot exploitatie van het Lawagebied door de Tweede Kamer was goedgekeurd, die tevens de gelden had toegestaan voor den aanleg van den spoorweg, voorloopig tot Kadjoe aan de Surinamerivier door te trekken.

Dit bericht vervulde de hoofdstad der kolonie, na de spanning, waarin zij vooral de laatste dagen door tegenstrijdige persberichten was gebracht, met groote blijdschap, die zich uitte in eene aan den gouverneur Lely, van wien toch mee de groote stoot tot verwezenlijking van het spoorwegplan was uitgegaan, gebrachte ovatie.

Een fakkeloftocht, voorafgegaan door de militaire muziekkapel, trok dien avond van het Kerkplein naar het plein voor het gouvernementgebouw, waar een deputatie, bestaande uit een vijftigtal burgers, bij monde van den oud-majoor Conradi den gouverneur hulde bracht voor zijne, met zoo gunstigen uitslag bekroonde bemoeiingen ten opzichte van het, voor de toekomst der kolonie zoo belangrijk spoorwegplan. De vreugde was zoo algemeen, dat ook de britsch-indische koelies daarin deelden en een deputatie uit hun midden naar het gouvernementgebouw zonden, om daar zingende en dansende, zooals het bij hen nu eenmaal *adat* is, den gouverneur hulde te brengen.

Zooals wij reeds mededeelden, hebben onlangs ook in Britsch-Guyana onlusten onder de koelies plaats gehad, die op bloedige wijze moesten worden onderdrukt. Naar aanleiding van hetgeen bij het gehouden onderzoek werd bevonden, waarbij o.a. door den magistrat van Sisters werd verklaard, dat hij onlusten als de hier bedoelde reeds eenige malen in Britsch-Guyana had bijgewoond, merkt *Onze West* het een en ander op.

In de eerste plaats wijst het Paramaribosche blad op de, door Sabbie in zijn weekblad *Truth* begane fout, door de koelie onlusten op Mariëburg in Suriname op rekening te stellen van een slechte behandeling der britsch-indische immigranten, die in genoemde kolonie, volgens *Truth* in tegenstelling met Britsch-Guyana, alleen mogelijk was door onvoldoende toezicht van de zijde van het bestuur en plichtverzuim van den engelschen consul.

Nu zijn de Britsch-Indiërs op de plantage Friendship in het district Berbice ook eens aan den gang geweest en het moet gobleken zijn, dat de klachten, die tot den *row* aanleiding gaven, ongegrond waren. Opmerkelijk is de voortvarendheid, waarmede bij het onderzoek naar de voorvallen in Berbice door de engelsche autoriteiten werd opgetreden, welke voortvarendheid scherp afsteekt bij het haast eindeloos lange onderzoek in Suriname, na de onlusten op Alliance en Mariëburg.

Binnen acht dagen was de zaak onderzocht door een bijzondere gedelegeerde van het gouvernement. Deze bevond, dat de klacht der koelies, betreffende te gering loon, ongegrond was, maar oordeelde, dat een spoediger optreden van den betrokken immigratie-agent, om meerbedoelde klacht te onderzoeken, het oproer zou hebben voorkomen, daar hij, met het oog op de stemming onder de immigranten, dan overvrijd de noodige maatregelen had kunnen nemen.

Twaalf van de oproermakers werden op last van den gouvernements-gedelegeerde in hechtenis gesteld, om langs den gebruikelijken weg te worden vervolgd.

Oost-Indische Fröbelscholen.

Gaarne vestigen wij de aandacht op het artikel: „De Nederlandse taal onder de Indo's”, geplaatst in het Januari-nummer van *Neerlandia*, het maandschrift van het Algemeen Nederlandsch Verbond, waarin geldelijke ondersteuning wordt gevraagd voor de Indische fröbelscholen, wier voortbestaan bedreigd wordt en die toch zoo nuttig zijn, vooral om de kinderen van minvermogens Indo's in de gelegenheid te stellen zooveel Nederlandsch te leeren, dat zij de eerste klasse der lagere school kunnen volgen.

De secretaris-penningmeester van het A. N. V.: de Heer P. J. de Kanter te Dordrecht en de vertegenwoordigers van de groep Nederl. Indië in het Hoofdbestuur van dat Verbond: de Heeren J. M. Pijnacker Hordijk, Mr. C. Th. van Deventer en H. D. H. Bosboom, allen te 's Gravenhage, zijn bereid gelden, voor dat doel in ontvangst te nemen.

INGEZONDEN.

Hollandsch voor Inlanders.

Voor wie is verbreiding van de kennis der Nederlandsche taal in onze koloniën van belang, voor ons of voor den inlander? Als vele inlanders Hollandsch spraken en lazen, dan

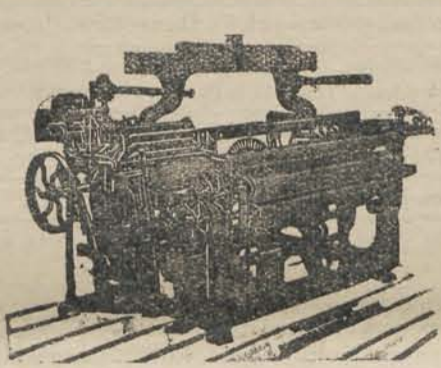
ADVERTENTIEN.

Haagsche Assurantie-Compagnie
voor Brand enz. van 1805
te 's Gravenhage.
Kantoor Z. O. Buitensingel 245 h/h. Bezuidenh.
Directeuren:
C. W. VERSTEGE en Mr. W. F. G. MASTENBROEK.
Commissarissen:
Mr. W. K. F. P. Graaf van BYLANDT
Mr. J. G. GLEICHMAN.
A. J. H. VAN KAPPEN.

In een beschaafd gezin, P. G., te Arnhem, bestaat gelegenheid tot plaatsing van 1 of 2 jongens die een der inrichtingen van onderwijs wenschen te bezoeken.
Adres letter R, Bureau Haagpoort 4.

Eduard Pelger,
MAGAZIJN VAN
HEERENHOEDEN
Prinsestraat 39,
's-GRAVENHAGE.

BRUSSEL.
KOSTSCHOOL VOOR JONGE DAMES.
233, Avenue Brugmann, 235.
Directrices:
De dames TER SCHOOUW.

Uitsluitend
Witte Goederen
—
Uitzetten.
—
Luiermanden.
—
Uitrustingen.
Natuur wollen
Ondergoederen.
—
Tricot Goederen
VAN
JANSEN & TILANUS,
FRIEZENVEEN.

Ver, Linnen en Katoen Industrie

„TWENTHE”

Piet Heinstraat 45, Den Haag.

NB. Men gelieve ons fabriek niet te verwarren met het gewone fabrieksgoed, daar zoowel Dames-, Heeren- als Kindergoed liefst naar in te leveren modellen keurig gemaakt wordt, en daarvan zoo noodig eerst een geregen pasmodel gegeven wordt.

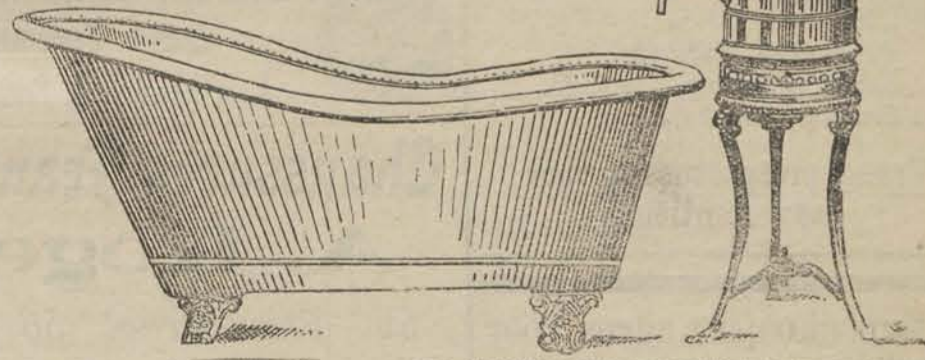
Prijscouranten en informatien betreffende de uitrustingen voor Oost- en West-Indië worden verstrekt door de Informatiebureaux van de Vereeniging „OOST en WEST” Heerengracht 4 den Haag en te Weltevreden.

W. P. de Bock,

73 Piet Heinstraat 73, Den Haag.

Telefoon nr. 345.

Eigen fabriekaat.

BROCADES & STHEEMAN. — MEPEL.

Fabriceeren alle Gecomprimeerde Geneesmiddelen,
Huis- en Plantageapotheken, Handapotheken voor Doctoren en Mijnerken.

Gecomprimeerde Photo-Artikelen.

CASCARA-PASTILLES
WONDEROLIE-PASTILLES } zeer aangename laxermiddelen.

INDISCHE GENEESMIDDELEN STEEDS VERSCHE AANVOER.

LEVERANCIERS VAN MEERDERE REGERINGEN.

Zie aanbevelingen Nederl. Roode Kruis, Dr. Romeyn, Prof. Korteweg, Dr. Lingbeck, Dr. v. d. Capellen, enz. enz.

Bijna ieder geneesmiddel kan in gecomprimeerden vorm gemaakt worden.

Vraag slechts ons Fabrieksmerk.

Te bekomen bij alle Apothekers.

zou dat niet alleen gemakkelijk voor ons zijn, maar ook ook streelend voor ons nationaal gevoel.
Noch het een noch het ander mag echter voor vrijzinnig denkende menschen een motief zijn, om de kennis van onze taal op te dringen aan inlanders, als deze daarvan geen voordeel hebben.

Is dat wel het geval, laat de Inlander dan Hollandsch leeren, maar dan ook grondig, zoodat hij in staat zij, door omgang met Europeanen en lectuur en studie van Hollandsche werken zich verder te ontwikkelen en te bekwalen. Is zijne kennis van onze taal daaronder niet voldoende, of is hij daarvoor te weinig algemeen ontwikkeld, dan kan die kennis tot niets anders leiden, dan teleurstelling voor den onderwijzer, maar vooral voor den leerling.

Aanstaande inlandische ambtenaren en wel vooral die jongelieden, welke wegens hunne aanzienlijke afkomst of familiebetrekkingen veel kans hebben om later in aanmerking te komen voor de vervulling van de hoogere ambten, behooren Hollandsch te kennen. Voor het bekleeden van de hoogere rangen kan en moet als eisch worden gesteld, een zoodanige mate van algemeene kennis en ontwikkeling, gepaard aan eene grondige kennis van de taal van het Moederland, dat die ambtenaren in staat zijn door lectuur en studie zich verder te bekwalen en op de hoogte te blijven van de denkbeelden en bedoelingen van de Regeering, die zij dienen.

Voor den gewonen inlander echter, waartoe ik b.v. ook reken de lagere inlandische beamten, kleinhandelaars, landbouwers, ambachtslieden enz., is de kennis van het Nederlandsch in den regel van geen nut en als men dan daarbij bedenkt, hoeveel tijd en moeite het den inlander kost, om zelfs maar gebrekkig Hollandsch te leeren, dan geloof ik, dat wij het propageeren van de kennis onzer taal onder die klassen van inlanders, niet mogen aanmoedigen.

Laat de voorstanders van zulk een propaganda toch eens duidelijk omschrijven, wat toch wel het nut zou zijn van zulke kennis voor inlanders van geringe ontwikkeling.

Er is niets tegen, het is zelfs wenschelijk, dat een beperkt aantal jongelieden van goeden aanleg uit de inlandische burgerstand Hollandsch leert, mits het vooruitzicht besta, dat zij hunne studiën kunnen en willen voortzetten en dat zij na het beëindigen daarvan zeer veel kans hebben op een werkkring, die past bij het peil van kennis en ontwikkeling, dat zij dan hebben bereikt.

Als zulke jongens echter ten slotte toch als desaverschrijver, waerhouder, landbouwer of ambachtsman moet kosten verdienen, dan zullen zij zich veel ongelukkiger gevoelen, dan wanneer zij enkel de gewone inlandische school hadden bezocht.

Men zij dus voorzichtig met het aanmoedigen van onderwijs in de Nederlandsche taal aan inlanders en vraagte zich van te voren bij elken leerling af, of hij voor het leeren van eene vreemde taal voldoende voorbereid en ontwikkeld is, of hij tijd en middelen heeft om de studie lang genoeg vol te kunnen houden en welke vooruitzichten hij heeft om van zijne kennis van het Nederlandsch voordeel te trekken.

Is het antwoord op die vragen niet bevredigend, dan geloof ik, dat men den inlander met onderwijs in onze taal geen dienst bewijst.

Laten wij ons tegenover de inlanders niet schuldig maken aan jingoïsme en progressief doen in Kaapschen zin.

Het is aan ons, d. w. z. aan het gering aantal Europeanen in Indië, om de taal te leeren van de inboorlingen, waaronder zij leven en werken en hen onderwijs te geven in hun eigen taal, voor zoover dat mogelijk is.

Al moge het waar zijn, dat slechts een gering aantal Europeanen het in de kennis van één of meer inlandische talen ver brengt en een volkomen meesterschap daarin slechts door zeer enkelen wordt bereikt, wij zijn dan toch in de laatste 50 jaar in dat opzicht veel voortgegaan en het is gemakkelijk te voorspellen, dat wij over nog eens 50 jaren door verbetering van het taalonderwijs en het aanmoedigen van taalstudie, opnieuw een belangrijke schrede zullen hebben afgelegd op een weg, die wij in ons eigen belang en in dat van den inlander nooit mogen verlaten.

Nu reeds kost het geen moeite om den inlander bijna overal in den Archipel in zijn eigen taal lager onderwijs te geven en aan leermiddelen, vooral in het Maleisch en de op Java gesproken talen is geen gebrek. Alleen zou het wenschelijk zijn, dat leer- en leesboeken meer door inlanders werden geschreven en vertaald, vooral door jongelieden die een volledige voorbereidende opleiding op de Europeesche lagere school en H. B. S. hebben genoten, doch hunne moedertaal nog niet hebben verlerd.

Er wordt wel eens beweerd dat de inlandische talen voor het onderwijs, vooral voor het voortgezet onderwijs niet geschikt zijn.

Ik kan die meening echter niet deelen. Natuurlijk zijn er tal van zaken en begrippen waarvoor de inlander geen woorden heeft en waarvoor hij zich zal moeten bedienen van Hollandsche of andere vreemde woorden, doch dat is in elke taal het geval, niet het minst in de onze, die wel met van meer of minder „ingeburgerde“ uitheemsche woorden en uitdrukkingen.

Bij het Indische leger wordt in het Hollandsch gecommandeerd en moet de inlandische soldaat zich tal van technische woorden en uitdrukkingen eigen maken, die hij echter, dank zij zijn goed geheugen (want dat heeft de inlander) gemakkelijk en spoedig aanleert.

Het onderwijs wordt echter in het Maleisch gegeven of c. q. door het kader in de taal van de manschappen en het is interessant te hooren hoe b. v. een Javaansch sergeant zijne manschappen de samenstelling en de behandeling van het geweer leert in een Javaansch, dat, hoewel doorspekt met allerlei on-Javaansche technische termen, toch begrepen wordt.

Er zijn echter gedeelten van den Indischen Archipel waar voor eene geleidelijke verbreiding van de kennis der Nederlandsche taal ook onder de lagere klassen der inlandische bevolking meer te zeggen is, dan b. v. voor die van Java en Sumatra.

De Christen-Inlanders op Ambon en de Oelassers, in de Minahassa van Manado, op Timor, Roti en elders, staan over het algemeen op een hooger trap van ontwikkeling dan Javanen en Maleiers, omdat schoolgeen voor bijna alle kinderen daar al sedert lang regel is.

Bovendien wordt onze taal reeds nu door een betrekkelijk groot aantal Christen-Inlanders gelezen en gesproken en stellen zij er een eer in Hollandsch te

kennen, terwijl er ook meer aanleiding bestaat om aan die inlanders de Nederlandsche taal te onderwijzen, omdat zij of geen eigen taal hebben, zoals de Amboneezen, of omdat het dialectverschil, zoals b. v. in de Minahassa en op Roti, het onderwijs in de landstaal uiterst moeilijk maakt.

Wel is waar spreekt men op Ambon en de Oelassers Maleisch, maar zeer verasterd en vermengd met allerlei Alfoersche, Portugeesche en Hollandsche woorden, terwijl de zoogenaamde Basa Tanah, ook al een verasterd Alfoersch dialect, lang niet door alle Amboneezen wordt gesproken.

Aanmoediging van het onderwijs in de Nederlandsche taal aan de Christen-Inlanders op de genoemde en andere eilanden, is om die redenen, zoo al niet aan te bevelen, dan toch zeker beter te verdedigen dan aan Maleiers en Javanen, die een eigen ontwikkelde taal spreken, waarvan de dialecten *) niet door enkele duizenden, maar door miljoenen worden gesproken.

Als er bij ons over koloniale onderwerpen gedacht of gesproken wordt, dan bestaat er altijd neiging om vergelijkingen te maken met Britsch-Indië.

Ook in casu zal weer door menigen worden gedacht, dat door de Engelsen zooveel meer wordt gedaan voor het onderwijs in de taal van het Moederland dan door ons.

Wij mogen echter niet vergeten, dat het Engelsch met zijn allereenvoudigste grammatica heel wat gemakkelijker te leeren is dan het Nederlandsch en dat het is een wereldtaal, wat van het Hollandsch allerminst kan worden gezegd.

Bovendien behoort het grootste gedeelte van de bevolking van Britsch-Indië tot hetzelfde ras als wij en is het bekend, dat wat er aan beschavingsrestes op Java nog over is op het gebied van architectuur, literatuur en kunstnijverheid, hoofdzakelijk van Hindoeschen oorsprong is, zoodat men veilig kan aannemen, dat de Britsch-Indiers gemiddeld intellectueel hooger staan dan Javanen en Maleiers.

Daarom is het maar beter, bij eene bespreking en beoordeeling van het onderwijs aan de inlanders, in onze Oost, zich niet te laten „beïnvloeden“ door hetgeen er op dat gebied in Britsch-Indië wordt gedaan, te meer omdat daar de resultaten van het onderwijs aan inlanders verre van schitterend zijn.

J. HABBEMA.

*) Als men Soendaesch en Madoeresch dialecten van het Javaansch en Minangkaboesch een dialect van het Maleisch zou willen noemen.

Een verblijvend feit.

Het aantal leerlingen op de Kost- en Dagschool voor dochters van Hoofden en aanzienlijken in de Minahassa, gevestigd te Tomohon neemt steeds toe. Het jaarverslag over 1902 van den Directeur, A. Limburg, is opgenomen in het Maandbericht van het Ned. Zedelinggenootschap n°. 6 en wordt op aanvraag gaarne toegezonden aan belangstellenden. In dat aangenam geschreven verslag wordt o. a. verteld van 5 leerlingen, die met de groote vacantie de school zouden hebben verlaten, maar zóo verlangden om nog een jaartje te blijven, dat zij hare ouders wisten over te halen, daartoe hunne toestemming te geven. Gedurende het verslagjaar was het aantal leerlingen van 68 tot 86 gestegen, thans is het weer met 6 vermeerderd.

Dit is de verblijvende zijde van de zaak, maar zij heeft ook een schaduwzijde. Reeds in 1902 waren extra uitgaven noodig voor reparatie en uitzending van onderwijzers, maar wil men geen aanvragen om opname afwijzen, dan is vergroting der gebouwen noodig. Het jaarverslag spreekt ook hierover uitvoerig en vermeldt het dankbaarheid: zoowel een aanzienlijke subsidie der Regeering, als contributien in Indië ontvangen. De schoolgelden, die f10 à f15 per hoofd en per maand bedragen, kunnen niet verhoogd worden, daar zij eer te veel, dan te weinig, zijn voor de financiële draagkracht der ouders. De kosten der verbouwing worden geraamd op f 7800. Hiervan is reeds meer dan de helft bijeen, doch de laatste loodjes, die in dit geval nog f 3400 bedragen, wegen het zwaarst.

Ondergeteekende, die in 1902 een kort bezoek aan de Minahassa bracht, kon tot haar leedwezen te Tomohon slechts kennis maken met den Directeur en Mevrouw Limburg en... de ledige schoolgebouwen, daar het de vacantiëtijd was. Zij had echter van Menado tot Siau gereisd met eenige Sangreese leerlingen der school, die hare vacantie thuis gingen doorbrengen en had daardoor gelegenheid, de meisjes in haar gewone doen te zien. Zij kreeg een aangename indruk van het vroolijke troepje, dat niet vrijpostig was, en toch heel aardig in het hollandsch op allerlei vragen wist te antwoorden en menig schooliedje ten beste gaf. De meisjes bleven ook onderling, terwijl zij aan tafel zaten, hollandsch praten en aan alles kon men merken, welk een beschavenden invloed het verblijf op de school had uitgeoefend.

Mocht iemand zich gedrongen voelen, een steentje tot den nieuwen bouw bij te dragen, dan zullen de giften in dank worden ontvangen door den Penningmeester: J. W. Roskes, R. Rottekade 59, Rotterdam en door ondergeteekende. Aan beide adressen zijn ook de verslagen verkrijgbaar.

Met vriendelijken dank aan de Redactie van het Koloniaal Weekblad voor de afgestane plaatsruimte,

JONKVROUWE DE LA BASSECOUR CAAN.

's-Hage, Prinsessegracht 5.
Juni 1903.

Geachte Redactie!

In Uw blad van 18 Juni jl. komt een hoofdartikel voor, geschreven door den heer P. F. Abell, dat een zware beschuldiging inhoudt van een deel der Indische pers, die m. i. een nadere opheldering van zijn kant eischt.

't Gaat niet aan, een in haar draagwijdte zoo ver strekkende beschuldiging — slechts een paar redacteurs van één blad worden bij name uitgezonderd — in die vage trekken neer te stellen en 't komt mij voor, dat ieder Indisch publicist of journalist, hier of ginds arbeidende, het recht heeft die nadere verklaring van den schrijver te eischen.

Wie heeft de heer Abell op het oog met zijn „zeker soort journalisten“? Elke Indische journalist kan zich de beschuldiging aantrekken in dien vagen vorm, de heeren Brooshoofd en Stoll uitgezonderd. Wie zijn die „bromvlieg“?

Ik heb mij gestooten aan bijna elken regel van dat artikel, maar 't meest aan het *dedain*, waarmede hij de Indische pers, minus die beide heeren, treft. Iemand, die tot conclusies komt, als aan 't slot van zijn artikel, moet in een journalist licht een bromvlieg zien.

Op de vlakke dus met wat ge meent en met wie ge op 't oog hebt!

Met hoogachting, geachte Redactie,

Uw dw. dr.

BLANDA.

22 Juni 1903.

RECLAMES.

Abonnement geldig in
BERLITZ
meer dan 170 steden
SCHOOL
ALLEEN
Noordeinde 119a
Gewaarschuwd wordt tegen
arglistige nabootsing.
ALLE MODERNE
TALEN
Onderwijs Vertalingen

Van vreemde Koloniën.

Het verweer van den Congo-Staat. In den laatsten tijd was de Congo-staat het doelwit van herhaalde aanvallen van engelsche zijde, die het culmineerpunt bereikten in de bekende en door het, van humaniteit blakende Lagerhuis aangenomen motie van den afgevaardigde Samuel, waarin bij de regeering aangedrongen werd om zich tot de andere mogendheden, die het tractaat van Berlijn mede onderteekenden, te wenden, opdat men zich onderling versta tot het beramen van maatregelen, die een einde zouden moeten maken aan den, zoogenaamd onhoudbaren toestand in genoemden staat.

Het bestuur van den Congo staat heeft nu onlangs in zijn orgaan, het *Bulletin Officiel*, een lange verklaring doen opnemen als antwoord op de engelsche critiek, welke ook in de duitsche pers weerklink had gevonden.

Na in de eerste plaats te hebben uiteengezet dat de Congo-staat feitelijk en rechtens reeds bestond voor de conferentie van Berlijn van 1885 en geenszins aan de gratie der confererende mogendheden zijn bestaan heeft te danken, somt het *Bulletin Officiel* de verplichtingen op, die den staat door de verdragen van Berlijn en Brussel waren opgelegd, om daarmee tevens aan te toonen, dat het bestuur zich steeds van zijne internationale verplichtingen heeft gekwetend.

Het zijn inzonderheid de artikelen 1 en 5 van het verdrag van Berlijn, die door de vijanden van den Congo-staat worden te baat genomen om daarin aanleiding te vinden om hun gal te luchten over het bestuur van dien staat.

Bedoeld artikel 1 zegt, dat de handel van alle natien volmaakte vrijheid zal genieten in het, als zoodanig aangewezen gebied van den Congo, terwijl ingevolge het art. 5 noch monopolies noch voorrechten op het gebied van den handel mogen worden verleend.

Het *Bulletin Officiel* merkt op, dat de vrijheid van den handel in den Congo-staat volmaakt is en door geen monopolies of bevoorrechtiging wordt beperkt. Iedereen is vrij om alle artikelen, ten opzichte waarvan de handel is toegelaten, te koop en te verkoopen, welke vrijheid door verschillende wetten wordt gewaarborgd.

Men beweert, dat het beginsel der vrijheid in dit opzicht wordt aangetast door de, in den Congo genomen beschikking betreffende de groote uitgestrekte onbeheerde grond, die rechtens als domeinen aan den staat toekomt. Dit recht wordt ook door andere mogendheden voor zich, ten opzichte van hunne afrikaansche bezittingen, uitgeoefend en is, wat den Congo-staat aangaat, nooit te voren ontkend, niettegenstaande reeds in 1885 de betrekkelijke ordonnantie in het *Bulletin Officiel* werd afgekondigd en sedert herhaaldelijk werd toegepast, hetzij door staatsexploitatie van een gedeelte der domeinen, hetzij door het verlenen van concessien aan bepaalde maatschappijen, die in ruil daarvoor op zich namen de uitvoering van werken van openbaar nut of bij te dragen in de kosten der staatshuishouding.

Nu wordt voor den inboorling van den Congostaat het recht opgeëischt op de beschikking over de, sedert onbegrijpelijk tijden onbeheerd gelaten, nu tot domein verklaarde gronden, een eisch, die door geen enkele mogendheid voor hare afrikaansche bezittingen zou worden toegelaten. Wel wordt het recht van den inboorling op den, door hem geoccupeerde grond door de wet gewaarborgd, terwijl hem bovendien faciliteiten worden verleend om zijne aanplantingen naar gelang van de behoeften uit te breiden.

Wel verre ook, dat de Congo-staat zich het monopolie voorbehield ten opzichte van zijn eigen handelsondernemingen, is aan het particulier initiatief volle vrijheid gelaten. Dat hiervan, hoofdzakelijk slechts door Belgen werd gebruik gemaakt, ligt niet aan den staat, die voortdurend het zijne deed om den handel aan te moedigen, die, wat de buitenlandse maatschappijen betreft, zich tot den Beneden Congo bleef bepalen.

Kan men er den staat een verwijt van maken dat deze, gegeven den tegenzin der particulieren om de handen aan den ploeg te slaan, trachtte de hulpbronnen van het land te ontginnen, hetzij door staatsexploitatie, hetzij door tusschenkomst van derden, waar zulks bovendien absoluut noodzakelijk was met het oog op de steeds stijgende, voor de economische ontwikkeling van het land hoogst noodige uitgaven?

Terwijl nu sedert 1897 een trek naar het binnenland valt te constateren, moet daarbij tevens worden opgemerkt, dat het, met uitzondering van enkele, uitsluitend belgische maatschappijen waren, die haar arbeidsveld tot daar uitstrekten, terwijl 't zelfs voorkwam, dat enkele vreemde geïnteresseerden in eene der voornaamste, in het binnenland gevestigde maatschappijen, de „Anglo Belgian India Rubber and Exploration Company“ van verdere deelname afzagen.

Hoe weinig steekhoudend het verwijt is, dat de Congo-staat aan den particulieren handel moeilijkheden in den weg zou leggen, blijkt, zegt het officieel orgaan, wel uit het feit dat eene, daar gevestigde nederlandsche maatschappij in 1901 voor een waarde van 3 miljoen franken uitvoerde tegen voor een waarde van 780000 franken in 1887.

Maar de staat moest, tegenover de over het algemeen door het particulier initiatief betrachtte laauheid, de handen uit de mouw steken, om zich de noodige middelen te verschaffen om te beantwoorden aan het doel, dat met zijne oprichting werd beoogd.

In hoeverre door het optreden van den Congo-staat deze gevilde uitkomst werd verkregen, valt af te leiden uit de opsomming van hetgeen, gedurende de twintig jaren van het bestaan van den staat, werd tot stand gebracht.

De slavenhandel werd na een verwoeden, twee jaren duren den strijd met de arabische slavenjagers in het Congo-gebied onderdrukt. Steeds meer breidde zich het aantal vestigingen van den staat uit, die nu op 215 plaatsen in het land vertegenwoordigd is. In den Beneden Congo werden twee spoorwegen in het leven geroepen, terwijl andere spoorwegen naar 't binnenland en naar het gebied der Groote Meeren in aanleg of geprojecteerd zijn. Langs den Congo en zijne zijtakken

wordt de gemeenschap onderhouden door 79 stoomers en andere vaartuigen. Telegraaf- en telefoonlijnen werden over een afstand van 1500 kilometers aangelegd; de wegen werden verbeterd; voor de volksgezondheid werden verschillende instellingen in het leven geroepen; de invoer van spiritualien werd vermeden voor nagenoeg de geheele uitgestrektheid van den staat, enzoo-voort.

De toestand, waarin de inboorling verkeert, is er in die jaren merkbaar vooruitgegaan. Het is een der eerste zorgen van den staat om de oorspronkelijke bewoners van het land te overtuigen van de noodzakelijkheid van den arbeid. Met het oog hierop eischt de staat een belasting in natura, te putten uit de bosschen van het domein, die voor het begrotingsjaar 1903 op een bedrag van bijna 3 miljoen franken werd gesteld.

De ontsluiting van het reusachtig gebied door den staat had ten gevolge, dat de handelsbeweging een steeds hoogere vlucht nam, zoodat de totale waarde van den uitvoer thans ongeveer 50 miljoen franken bedraagt en nu op de antwerpsche markt jaarlijks eene hoeveelheid van 5000 tonnen caoutchouc aan de meest-biedenden kan worden verkocht.

Hoever men ook 't tegendeel moge beweren, deze uitkomst werd niet ten nadeele van den inboorling verkregen. Men doet het voorkomen, alsof van hem het onmogelijke wordt gesecht — militaire dienstverrichtingen en drukkende belastingen.

De militaire dienst is in den Congo-staat al evenmin een soort slavernij als in andere landen, waar de dienstplicht bestaat, en drukt hier niet zwaar op de bevolking, waar hij slechts naar de reden van 1 op 6000 wordt toegepast.

Wat de belastingen aangaat zijn de, door den staat gehevene van dien aard, dat zij niet meer dan een arbeid van veertig uren in de maand vertegenwoordigen.

Toegegeven wordt, dat geweldadigheden in den Congo-staat evenals in andere landen van Afrika tegenover de inboorlingen werden gepleegd, evenwel niet als het noodlottig gevolg van een slecht bestuursstelsel, maar als op zich zelf staande feiten, die waar zij aan het licht kwamen tot vervolging en bestraffing der schuldigen leidden.

Opmerkelijk acht het bestuur van den Congo-staat het, dat de tegen zijne regeering en zijne instellingen op bouw gezette campagne steeds meer weld won naar mate het den staat voorspoediger ging. Zoolang koning Leopold of België telkenmale moesten bijspijngen om de noodlijdende financiën van het land weer op de been te helpen, hield men zich rustig, maar nu een meer geordende toestand is ingetreden, de staat zich zelf kan bedruipen en men zich van zijne hulpbronnen een overdreven voorstelling maakt, trekt men tevelde tegen de onafhankelijkheid van den Congo, worden dezen de zwaarste beschuldigingen naar het hoofd geslingerd en doet men een beroep op de publieke opinie om — den weg te effenen voor het onrecht en het egoïsme eener verdorven financieele klik.

Door deze campagne wordt evenwel niets te niet gedaan van het grootsche werk, dat hier in twintig jaren door belgische ondernemingsgeest en energie werd opgezet, ten koste van het leven van honderden der hunnen, die hunne plichtsvervulling in het belang van de ontsluiting van het land met den dood moesten bekopen.

Voornaamste inhoud van Nederlandsche Tijdschriften voor Oost- en West-Indië.

Tijdschr. voor Nijverh. en Landbouw in Ned.-Indië. 1903. Afl. 6.

J. G. Doorman: Grepen uit het jongste verslag over den dienst van het Boschwezen in Ned.-Indië. — Orient: Het inrichten van een goedkoop drooghuis voor kleine partijen product, speciaal voor liberia-koffie. — P. J. van Maanen: Op welk rendement aan droge zuivere vezel valt, per snit en per bouw, te rekenen bij een goed geslaagde rames aanplant? — J. R. Mikkers: Hobben nieuwe lakken van nijverheid in Indië levensvatbaarheid? — B. J. Kluyvers: Schaduw en cultures. — Dr. J. P. Lotsy: De mutatie-theorie van Hugo de Vries en haar betekenis voor den tropischen landbouw. — The Andian Tea Cess Act. — Uien, knoflook en selderij in den inlandischen landbouw.

Het Recht in Ned.-Indië. 1903. Afl. 5-8.

Mr. M. G. Smalt: Ketjoebong-vergiftiging. — Mr. W. Boekhoudt: De zaak waarnemerij. Met naschrift van de Redactie. — Mr. A. C. H. Graafland: Een populair rechter (Verhandelingen). — Mr. de Rijk: De legitime portie voor de Chinezen in Ned.-Indië. — Enz.

Berichten van de Utrechtsche Zendingsvereniging. Juni 1903.

Zendingsdag. Toespraken van Ds. C. R. van Lelyveld, de zendelingen M. J. van Baarda, J. Metz Gzn., G. J. Ellen. Enz. *Bijlage*: Verslag van den staat en de werkzaamheden der Utrechtsche Zendingsvereniging gedurende het jaar 1902.

Maandbericht van het Ned. Zend. genootschap. Juni 1903.

A. Limburg: Kost- en Dagschool voor dochters van Hoofden en aanzienlijken in de Minahassa, te Tomohon.

De Indische Mercur. 23 Juni 1903. No. 25.

Koloniaal Museum te Haarlem: Prijsvraag voor het jaar 1904. Onderwerp: „Nederlandsch-Oost-Indische economische schetsen“. — Dr. K. W. van Gorkom: Les cultures de l'Archipel des Comores. — Ned. Indië op de tentoonstelling te Osaka. — De kostprijs van Santos-koffie. — A. H. Berkhout: Rapport over de mottenbestrijding op de onder-neming Banaran. — Over het oogsten van tabak op verschillende tijden van den dag. — Kamer van koophandel en nijverheid te Semarang. — Verslag van het Koloniaal Museum (vervolg). — Verslagen van Maatschappijen. — Enz.

Verzending O.-I. Mail.

VOOR DEN HAAG.
Amsterdam, Nederl., 3 Juli 17 Juli 11.30 's av.
Rotterdam, Lloyd, 10 „ 24 Juli 11.30 's av.
Genua, Nederland, 30 Juni 14 „ 9.15 's av.
(Suppletorie verzending den dag volgende op den aangegeven maildag te 5.5 's morgens)
Marseille, Lloyd, 7 Juli 21 Juli 7.45 vm.
Marseille, Fr. dienst, 27 Juni 11 Juli 7.45 vm.
Brindisi, Eng. dienst, 3 Juli 17 Juli 1. — mid.
Napels, Duits. dienst, 6 „ 20 „ 9.45 's av.
Via Marseille: Suppletorie verzending van brieven, briefkaarten en aangeeteekende stukken den dag volgende op den aangegeven maildag te 7.45 vm.
Via Napels: Suppletorie verzending den dag, volgende op den aangegeven maildag te 12 uur, doch de aansluiting op het vertrek der booten is daarvan niet verzekerd.

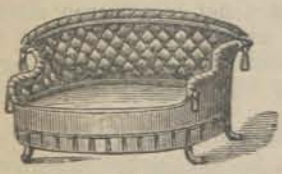
MAIL SURINAME.
St. Nazaire, Fr., 8 Juli 8 Aug. 7.45 vm.
Amsterdam, Nederl., 30 Juni 14 Juli 11.20 's av.
Southampton, Eng., 7 Juli 21 „ 11.30 's av.

MAIL CURAÇAO.
Via Genua den 2n van elke maand, alleen op verzoek. Elken Dinsdag en Vrijdag 7.30 's av. via Southampton en Queenstown en New-York.

ADVERTENTIËN.

APELDOORN.

Inwoning en huis. verkeer aangeboden bij twee dames voor eene Dame of schoolgaand Meisje. Bill. voorw. Br. fr. lett. H 533, Boekh. PULL TER GUNNE, Apeldoorn.

Corsmit Brosseis & C.
Meubelfabrikant
DEN HAAG.

Compleete Meubilerung,
benevens verhuur van Meubilair.
Voor Benedenhuis p. maand f 15.—
» Bovenhuis » » 20.—
» geheel huis » » 40.—
Bijzondere conditiën voor repatriërenden.
18, WAGENSTRAAT 18.

L. Boellaard,

oud-leerling van het Amsterdamsche en Leipziger Conservatorium, beveelt zich beleeft aan voor **viool, theorie en ensemblelessen** etc. Matige conditiën. Zeer goede referenties.
Adres: REGENTESSELAAN 202.

A. J. MESKER,

MEUBELFABRIKANT.
Hofspui 81. Telefoon No. 240. 's-Hage.
Inrichting voor COMPLETE MEUBILERINGEN, zoowel in koop, als in huur.
Compleete Ameublementen voor geheele huizen, boven- of benedenhuizen steeds voorradig.
Gemeubelde Huizen te huur, waarbij:
Huizen met 10 Kamers f 100 per maand.
Benedenhuizen ad 45 per maand.
Bovenhuizen ad 60 per maand.
Geheele Inrichtingen steeds voorradig.
GORDIJNEN. TAPIJTEN.

Allan & Co.

Koninklijke Nederlandsche
Stoom-Meubelfabriek.
Magazijnen ter Meubilerung.
Meubelen,
Tapijten, Gordijnstoffen etc
DEN HAAG:
HOOGSTRAAT 16.
Rotterdam. Utrecht.

Pension Buchner.

Laan van Meerdervoort 198,
hoek PERPONCHERSTRAAT,
Den Haag.
Logies te bespreken
per maand, week en dag.
A. A. KNUIJVER & ZONEN,
Hofleveranciers
van H. M. de Koningin en H. M. de Koningin-Moeder.
Gedempte Raamstraat 11-12,
'S-GRAVENHAGE.

Ned. Fabrik van
Banieren, Vaandels, Militaire Borduurwerken.
Inrichting voor 't borduren van
Lambrequins, Stoelzittingen, enz.
Uitgebreide Weverij en Passementfabriek
voor de vervaardiging van Franjes, Em-
brasses en Agrementen in soliede quali-
teit en iedere verlangde kleur.
CONCURREERENDE PRIJZEN.

G. Nelck,

Behanger, Stoffeeder en Beddenmaker,
Van Merlenstraat 55,
'S-GRAVENHAGE.
Levert en Repareert alle Gestoffeerde
Salon- en Eetkamer-Ameublementen.
Belast zich met verhuizen en in orde
brengen van GEHEELE INBOEDELSEN
onder waarborg tegen concurrerende
prijzen.

G. L. Arbeiter,

Spuistraat 63. Den Haag.
HOFBONTWERKER.

Grootste sortering van uitsluitend 1^e Pelterijen.
Speciale Inrichting tot het bereiden en opmaken van tijgerhuiden enz.
Opzetten van Vogels en Zoogdieren.
Conserveeren van Pelterijen enz., tegen de mot.

Vraagt offerte voor Ned. OOST- en WEST-INDIË.
Agent voor den Haag en omstreken, de Heer
A. DE SWERT. Schenkweg 216

Bekroond met Gouden en Zilveren Medailles.

**Spiegel- en Lijstenfabriek,
Kunsthandel**

P. J. CRAMWINCKEL & ZONEN,
HOFLEVERANCIERS — DEN HAAG.
Fabriek en Kantoor: NIEUWE HAVEN 140—141. Telefoon Interc. N°. 1059.
Filiaal: PIET HEINSTRAT 81.

Uitgebreide keuze geëncadreerde Gravures, Platen en Foto's. Spiegels, Portretlijsten en Morastandaards.
Encadrementen voor Schilderstukken, Gravures, platen, Photographiën enz.
Oververgulden en repareren van Spiegels en Schilderlijsten. Schoonmaken van Gravures, enz.
Mora's op iedere maat leverbaar. Export naar Oost- en West-Indië.

CHRIST^N. ALKA, voorheen ALKA en WECKESSER,

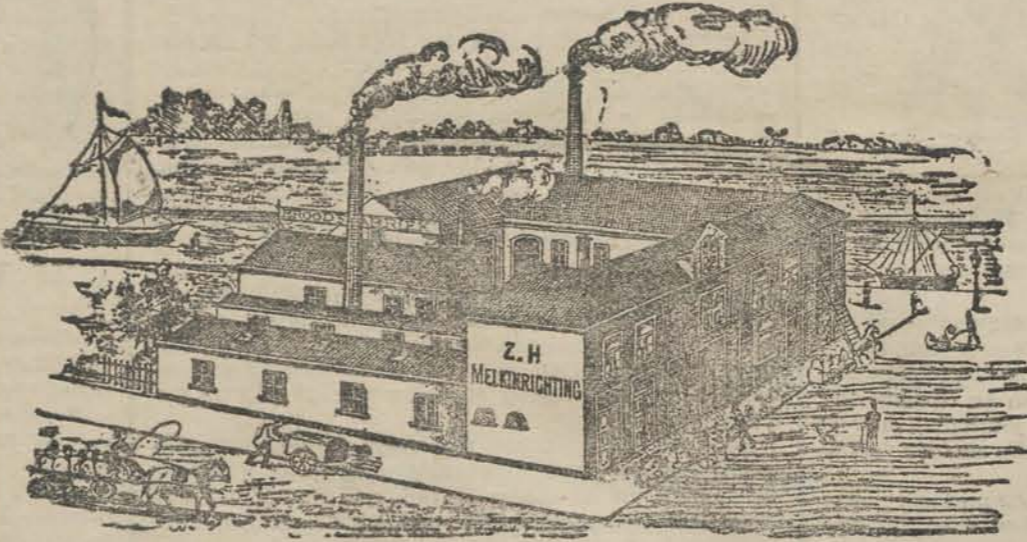
Paviljoensgracht 21a. 's Gravenhage.
Fabriek van alle soorten Koperen en Houten Blaasinstrumenten.
Leverancier zoowel Binnen- als Buitenlandsch voor HARMONIE-, FANFARE- en STRIJKORCHESTEN.
Specialiteit in Groote Magazijnen van alle op dat gebied behoorende Artikelen.
Saxophons, Obo's, Engelsche Hoorns, Guitares, Ciers, Banjo's, Fagotten, Bas-Clarinetten, Harmonica's, enz.
Böhm-Clarinetten en Böhm-fluiten, enz. enz.
Ook alle daarbij behoorende Artikelen.
Clarinetten van hout en caoutchouc. Goedkoopste adres voor
Scherp concurrerende prijzen. Reparatie aan alle Muziekinstrumenten.
Prijscourant op aanvraag gratis.

Wed. E. VAN FOREEST-NIX,
WEIMARSTRAAT 37, DEN HAAG.

In Verbandstoffen, Verplegings-Artikelen,
Drogerijen, Chemicaliën.
VERFINBUSSEN enz.
Centraal Drogist WEIMAR.

WILM. E. JANSEN JR.

MAGAZIJN VAN
ECHTE RIETEN KOPFERS, REIS-ARTIKELEN,
Fijne Lederwaren.
ZEESTRAAT 14. — DEN HAAG.

De Zuid-Hollandsche Broodfabriek,

Waldorpstraat b/d Rijswijsche Weg.
heeft haren snellen bloei te danken aan het leveren van heerlijk brood bereid uit de
ZUIVERSTE GRONDSTOFFEN.
Speciaal adres voor
Zoet Roggebrood en Bruinbrood.
In December wordt 15 pCt. uitgekeerd, welk dividend
gewaARBORG is.

C. HOYNG,

Den Haag. — Utrecht.

Geïllustreerde Prijscouranten worden gratis op aanvraag toegezonden.

Echt Chineesche Thee,

speciaal aanbevolen aan Indische familie's.

STAAT

voor aanvraag van VERLOFSTRACTEMENT,

V O O R

H.H. INDISCHE AMBTENAREN (officieel model).

Verkrijgbaar bij den uitgever van dit blad, Haagpoort 4.

Prijs 2½ cent.

Abonneert U op de

Bintang Hindia.

Geïllustreerd Tijdschrift voor den Inlander.

Abonnementsprijs f 3.— per jaar bij vooruitbetaling.

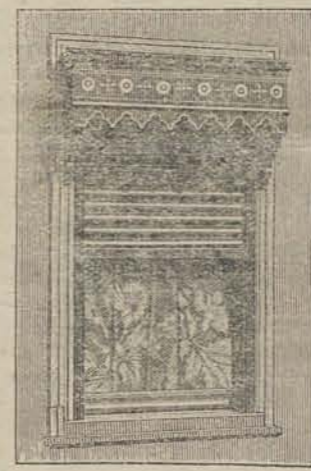
Proefnummer wordt U op aanvraag gaarne toegezonden.

DIT BLAD VERSCHIJNT ELKE VEERTIEN DAGEN.

De Haagsche Uitgevers-Maatschappij.

„HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG”,
HAAGPOORT 4.

Ieder oud-gast steune door zijn abonnement!

HEINEKEN'S

(Oudste) Glazenwasscherij
Stoom Jaloerieën- en Rolluikenfabriek.
Driehoekjes 3, voorh. Wagenstraat 39a, Den Haag.
Amsterdam, v. d. Helststraat 1.
Utrecht, Potterstraat 20.
Hilversum. Arnhem. Nijmegen.

WONINGGIDS voor 's-GRAVENHAGE en OMSTREKEN

opgemaakt door 't Administratiekantoor der firma

FALKENBURG & Co.

's-GRAVENHAGE, Dennenweg 64,

wordt op aanvraag gratis toegezonden.

Ook ligt deze gids op de informatiebureaux der Vereeniging „OOST en WEST” te 's-GRAVENHAGE en te WELTEVREDEN ter beschikking van belangstellenden.

SIEGEL-PIANINO.

Zie beoordeelingen van binnen- en buitenlandsche autoriteiten, Musici en Technici.

HOOFDAGENTSCHAP v. Nederland, Nederl-Indië, België en Zuid-Afrika,
EERSTE NEDERL. MAATSCHAPPIJ tot Fabr. en Inv. van
Muziek-Instrumenten,
voorh. D. ANSINGH en Co., Zwolle.

Lambert Waterreus,

Sumatrastraat 279, b/d Bankastraat, Den Haag.
TELEPHOON 317.

Importeur van Indische ingrediënten voor de rijsttafel.

Samballans, Boembœ's, Atjars, Manissans.

Heinz: Mustard Dressing. Tomatensoep, Euchred Tigs, etc.

CHOCOLAAD & CACAO: Suchard, Gala Peter, v. Houten, Blooker, de Jong.
COMESTIBLES.

F. H. BOTHE,

21, Veenestraat -- Den Haag.

SPECIALITEIT IN
GEKLEURDE, ZWARTE en CRÈME STOFFEN.

Nouveaute's voor elk seizoen.

STEEDS GROOTE ASSORTEMENTEN.

BILLIJKEPRIJZEN.